

2010

Facilitering van derde generatie burgerparticipatie

Bacheloropdracht Bestuurskunde

EEN ONDERZOEK NAAR HOE BURGERS HET BURGERINITIATIEF BEZIEN EN WELKE ROL
GEMEENTEN KUNNEN SPELEN BIJ HET FACILITEREN HIERVAN.

FACILITERING VAN DERDE GENERATIE BURGERPARTICIPATIE

EEN ONDERZOEK NAAR HOE BURGERS HET BURGERINITIATIEF BEZIEN EN WELKE ROL
GEMEENTEN KUNNEN SPELEN BIJ HET FACILITEREN HIERVAN.

BACHELOROPDRACHT

Ter afronding van de bacheloropleiding Bestuurskunde aan de Universiteit Twente

Jogchem Pieter van Dijk

S0119849

Onder begeleiding van:

Prof. Dr. S.A.H. Denters

Drs. J.H.M. Bakker

SUMMARY

In this bachelor-thesis we take a look at civic voluntarism and participation. We have done this by comparing models made by different authors and taking interviews with civil servants and citizens who participated in a *burgerinitiatief*.

We have based our research on the so called CLEAR model by Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a). This model is an acronym for the five factors that are important in civil participation: Can do, Like to, Enabled to, Asked to and Responded to. According to Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a) all five elements should be present for successful participation. This research focuses on the citizen side of participation. Therefore we have mainly used the answers given by the citizens. We have looked at how they evaluate their initiative and looked at how they evaluate the role of government in the participation process. We must emphasize that this research is qualitative and therefore we must be careful in making generalizations based on the research.

During the research we made some distinctions between the initiatives and the initiators. We tried to find a connection between the type of initiative, the type of initiator and the required form of facilitation. We also asked the respondents how they experienced their initiative and the role played by the government during the participation process. We asked them when they think their initiative is a success. To make a distinction between the type of initiator we looked at their motivations, the time available, the role of money and the role of certain skills that are required to take an initiative. These are the C- and L-factor from the CLEAR model. We found that there is no real relation between the type of initiator and the required form of facilitation.

We have also looked at the type of initiative. To do this, we focused on the networks of the initiator. Do they have many connections with neighbors and other people working together in the initiative? But we also tried to find out if they are members of organizations such as a sport association or the Church. This is the E-factor from the CLEAR model. We have found that there is a relation between the network of an initiative and what kind of facilitation is required from the government. As expected we observed that all initiators did not really come up with their initiative on their own, but in all cases worked together with other citizens enabling them to come up with the initiative.

An important finding is that all initiatives require subsidy. The required amount of other resources and support depends on the type of initiative. We have also concluded that initiators see their initiative as successful if they succeed in their goals and their initiative is executed. Appreciation from the government does not play as large a role as we would have expected. A responsive government on the other hand is important to initiators. They need to feel that they are being taken seriously. This is the R-factor of the CLEAR model. Inviting citizens which is done by municipalities through different methods can be seen as the A-factor of the CLEAR model.

Finally we make some suggestions to local government in what is important in facilitating *burgerinitiatieven*. It is important that they do not treat every initiative the same way. Depending on the type of initiative the required resources differ. Sometimes only subsidy is enough, but more investment might be needed. Next to that, government should not be too bureaucratic and slow or non-respondent.

INHOUDSOPGAVE

Summary.....	1
Inhoudsopgave.....	2
1 Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding tot het onderzoek.....	4
1.2 Wat verstaan we onder burgerinitiatieven	4
1.3 Relevantie en beperkingen van het onderzoek	5
1.4 Focus.....	6
2 Onderzoeksopzet.....	7
2.1 Hoofdvraag.....	7
2.2 Het <i>CLEAR</i> model.....	7
2.2.1 Can do.....	7
2.2.2 Like to	7
2.2.3 Enabled to	8
2.2.4 Asked to	8
2.2.5 Responded to	8
2.3 Onderzoeksvragen.....	8
2.4 Methode van dataverzameling.....	9
2.5 Interviews.....	10
2.5.1 Gemeente Zwolle	11
2.5.2 Gemeente Hellendoorn	11
2.5.3 Gemeente Hoogeveen	12
3 Waarop richten initiatieven zich en hoe kunnen de initiatiefnemers worden getypeerd in termen van motieven en individuele hulpbronnen?.....	13
3.1 Inleiding op het hoofdstuk	13
3.2 Can do, Like to en de doe-democratie	13
3.2.1 De doe-democratie.....	13
3.2.1 Denkers en doeners in theorie	14
3.3 Wat beweegt burgers	17
3.3.1 Denkers en Doeners in de praktijk	17
3.4 Conclusie	20
4 Hoe kunnen we de netwerken van de initiatiefnemers typeren?	21
4.1 Inleiding tot het hoofdstuk.....	21
4.2 De typologie van Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak	21
4.2.1 Lichte initiatieven	22
4.2.2 Netwerkende initiatieven	22

4.2.3	Coöperatieve initiatieven.....	23
4.2.4	Federatieve initiatieven	23
4.3	De typologie in de praktijk	23
4.3.1	Zwolle.....	24
4.3.2	Hellendoorn	24
4.3.3	Hoogeveen	25
4.4	Conclusie	25
5	Hoe zijn initiatieven ondersteund?	27
5.1	Inleiding tot het hoofdstuk.....	27
5.2	De zak met geld	27
5.3	One size fits all, of maatwerk?.....	27
5.4	Wat vind de initiatiefnemer zelf	28
5.4.1	Zwolle.....	29
5.4.2	Hellendoorn	30
5.4.3	Hoogeveen	30
5.5	Conclusie	31
6	Ervaren betrokkenen het initiatief als succesvol?.....	33
6.1	Inleiding op het hoofdstuk	33
6.2	Tevreden burgers.....	33
6.2.1	Zwolle.....	33
6.2.2	Hellendoorn	34
6.2.3	Hoogeveen	34
6.2.4	conclusie	35
7	Is er een mogelijkheid tot verbetering van ondersteuning kijkend naar het succes van de verschillende wijzen van faciliteren?	36
7.1	Inleiding op het hoofdstuk	36
7.2	Conclusie	36
7.3	<i>CLEAR</i>	37
7.4	Wat nu te doen.....	38
7.5	Vervolg	40
8	Literatuurlijst	41
	Bijlage A: vragenlijst burgers.....	i
	Bijlage B: vragenlijst gemeente	ix

1 INLEIDING

In haar oratie ter aanstelling als bijzonder hoogleraar actief burgerschap aan de universiteit van Amsterdam begint Evelien Tonkens haar rede met de woorden “de bal ligt bij de burger” (Tonkens, 2006). Overheden leggen de bal bij de burger, burgers moeten initiatief tonen, de burger moet meer betrokken zijn bij de besluitvorming, er moeten meer actieve burgers komen. Allemaal wensen van (lokale) overheden. Maar wie kaatst kan de bal verwachten. En dat is nu eigenlijk het probleem. De bal wordt weliswaar bij de burger gelegd, maar hoe moet dat? En hoe zorg je ervoor dat de burger hier ook wat mee doet? En als de burger dat dan doet, hoe ga je daar dan mee om? Vragen die op dit moment een “hot item” zijn. Want er bestaat niet zoiets als “de manier” om hier mee om te gaan. Er zijn per gemeente allerlei verschillende projecten om burgerinitiatieven te ondersteunen. Bij sommige gemeenten ontbreken ze. Er is in elk geval geen vaste richtlijn of gebruiksaanwijzing voor burgerinitiatieven.

1.1 AANLEIDING TOT HET ONDERZOEK

Dit onderzoek wordt uitgevoerd als onderdeel van het project “Democratische innovatie met behulp van een ‘design experiment’”. Dit project wordt uitgevoerd door een samenwerking van het NICIS instituut, de Universiteit Twente, de Universiteit van Amsterdam evenals het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en de gemeenten Enschede, Leiden en Hengelo. Doel van dit project is *“bij te dragen aan de innovatie en kwalitatieve verbetering van burgerinitiatieven. De aandacht richt zich daarbij voornamelijk op de vraag hoe burgerinitiatieven vorm kunnen worden gegeven opdat deze verbeteringen kunnen worden gerealiseerd”* (Denters, 2009). Dit onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van het project ‘in actie met burgers’. Burgerinitiatieven worden door de overheid gezien als een wenselijke ontwikkeling op het gebied van burgerparticipatie, onder andere omdat burgerinitiatieven gebruikt kunnen worden bij het creëren van een grotere democratische legitimatie of kunnen bijdragen aan een effectievere overheid. De hoop is dat indien de burger actief meedoet in de samenleving en nauwer bij de besluitvormingsprocessen betrokken wordt, dit een oplossing biedt voor de volgende problemen: ten eerste een gebrek aan sociale cohesie tussen verschillende bevolkingsgroepen, ten tweede consumentistisch en asociaal gedrag, ten derde sociale uitsluiting en ten vierde de kloof tussen burger en bestuur (vgl. Van de Wijdeven & Hendriks, 2009). Ook willen overheden de zelfredzaamheid en het zelforganiserend vermogen van de burger vergroten evenals de burger meer bij zijn woon- en leefomgeving betrekken (Kilic, 2008). Daarnaast zou het goed zijn om het vertrouwen in de overheid te vergroten. Dit vertrouwen kan vergroot worden door de burger de mogelijkheid te bieden mee te doen in het bestuur. Ook maakt het de aanpak van stedelijke vraagstukken eenvoudiger en kan het bijdragen aan het verbeteren van de contacten van de burgers met het bestuur (Denters, 2009). Bovendien wil in elk geval een aantal burgers graag meedoen. Indien er onder de burgers bepaalde verwachtingen zijn, waar de gemeente zelf niet in kan voorzien, is het goed om ruimte te bieden waarin de burgers met hun eigen initiatieven kunnen komen.

1.2 WAT VERSTAAN WE ONDER BURGERINITIATIEVEN

Om te beginnen is het goed om duidelijk te maken wat we in dit onderzoek nu precies onder burgerparticipatie en burgerinitiatieven verstaan. Burgerinitiatieven zijn een vorm van burgerparticipatie. Als we het hier hebben over burgerinitiatieven bedoelen we niet het formele burgerinitiatief zoals veel gemeenten hebben vastgelegd in het kader van de wet dualisering, waar burgers invloed kunnen uitoefenen op de politieke agenda. We hebben het hier over initiatieven die vanuit de burger komen. Deze initiatieven zijn gericht op wijk-, straat- of buurniveau. De aanleiding is meestal iets wat de burgers direct raakt zoals herstructurering of een ander acuut probleem. Daarnaast zijn de initiatieven hoofdzakelijk gericht op de leefbaarheid en op solidariteit (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 20). Dit noemen we een *burgerinitiatief*. Verder is het van belang om het begrip nog wat verder in te kaderen.

Sampson, MacIndoe, McAdam, & Weffer-Elizondo (2005) maken een driedeling tussen verschillende typen burgerinitiatief. Ze maken onderscheid tussen “*protest*, *civic* en *hybrid*”. Een *protest* actie is erop gericht om iets onder de aandacht te brengen en niet zo zeer zelf aan te pakken. Onder *Civic* verstaan Sampson, MacIndoe, McAdam, & Weffer-Elizondo (2005) activiteiten als het organiseren van een buurtbarbecue of een geldinzamelactie. Beide vormen zijn weliswaar een initiatief vanuit de burger maar passen minder goed in de definitie van burgerparticipatie die we hier zullen hanteren. Anders is dit met de derde, *Hybrid* vorm. Deze hybride vorm is een door burgers opgezette actie, meestal voortkomend uit een probleem of situatie die de burgers graag anders zien. Burgers denken hierbij actief mee aan een oplossing. Sampson, MacIndoe, McAdam, & Weffer-Elizondo (2005) noemen dit ook wel *blended social action*. Zij zeggen: “*hybrid collective events typically combine protestlike “claims” for change with civil society “forms.”*” Dit type participatie bedoelen we als het gaat om burgerinitiatieven¹. Dit zou samengevat kunnen worden als: Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft.

Burgerinitiatieven in enge zin worden ook wel derde generatie burgerparticipatie genoemd. Derde generatie burgerparticipatie volgt eerste generatie (inspraak) en tweede generatie (interactieve beleidsvorming) niet zo zeer op, maar bestaat hier naast (vgl. Oude Vrielink & van de Wijdeven, 2008). Wel is er sprake van generaties omdat ze aan elkaar voorafgaan in chronologie. Belangrijk hierbij is dat de rol van de overheid eigenlijk steeds kleiner wordt. Bij eerste generatie burgerparticipatie reageren burgers op beleid dat door een overheid is gemaakt. Bij tweede generatie participatie worden burgers betrokken bij het besluitvormingsproces. Dit kan op verschillende niveaus gebeuren zoals de bekende participatieladder van Arnstein (1969) aangeeft. Bij derde generatie burgerparticipatie wordt, zoals reeds in de inleiding is aangegeven, de bal eigenlijk bij de burger gelegd, het initiatief moet vanuit de burger komen. De overheid participeert eigenlijk in het initiatief van de burger (van Zuylen, van der Heijden, van der Mark, & Meiresonne, 2007). Omdat een burger vaak niet over voldoende middelen² beschikt om een initiatief ten uitvoer te brengen, is hulp van de kant van de overheid wel gewenst. Om burgerparticipatie tot een succes te maken moet de overheid een faciliterende en stimulerende houding aannemen (Lenos, Sturm, & Vis, Burgerparticipatie in gemeenteland, 2006) (Kilic, 2008).

1.3 RELEVANTIE EN BEPERKINGEN VAN HET ONDERZOEK

Uit de hoeveelheid verschillende meningen en literatuur valt af te leiden dat burgerparticipatie een “hot item” is en zeker relevant in deze tijd. Het doel van het project ‘in actie met burgers’ is het faciliteren van gemeenten bij burgerinitiatieven. Deze bacheloropdracht is een deel van dit onderzoek.

De relevantie wordt onder meer aangetoond doordat dit onderzoek deel uitmaakt van een project dat in opdracht van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties wordt uitgevoerd. De opzet van het onderzoek, waar naast een literatuurstudie, gegevens worden gebruikt uit interviews die door de onderzoeker zijn afgenomen, zorgt ervoor dat het onderzoek van een wetenschappelijke kwaliteit is en daarmee gebruikt kan worden voor eventuele vervolgonderzoeken. Het is de bedoeling dat de uitkomsten van het project ‘In actie met burgers’ door gemeenten kan worden gebruikt om burgerinitiatieven niet alleen aan te bieden of te ondersteunen, maar deze ook tot een succes te brengen. Dit draagt vervolgens bij aan de maatschappelijke vraag welke rol de democratie speelt in onze samenleving. Dit maakt het onderzoek daarom ook maatschappelijk relevant.

¹ Dat wil zeggen: als we het in dit stuk hebben over een burgerinitiatief dan bedoelen we de hybride vorm zoals Sampson, MacIndoe, McAdam, & Weffer-Elizondo (2005) deze beschrijven.

² Het gaat hierbij om financiële middelen, maar ook om voldoende kennis van zaken, een (uitgebreid) persoonlijk netwerk en tijd.

Omdat burgerparticipatie een zo omvangrijk onderzoeksgebied is dat men er op zou kunnen promoveren, is het van belang ook de beperkingen van dit onderzoek duidelijk te maken. Het is daarom goed zich te realiseren dat dit onderzoek niet een uitputtend verslag is en slechts deel uitmaakt van een groter onderzoek. Hoewel er met behulp van interviews gegevens zijn vergaard, is de hoeveelheid respondenten te klein om statistisch onderbouwde conclusies te kunnen trekken. Dit is dan ook niet de opzet van het onderzoek. Het onderzoek is kwalitatief van aard en richt zich op de ervaringen van burgers. Op basis hiervan willen we onderzoeken wat als succesvol wordt ervaren en wat juist niet. Daarnaast biedt het onderzoek een handvat voor verder onderzoek.

1.4 FOCUS

Goed om te vermelden is dat dit onderzoek zich richt op de kant van de burger. Het perspectief van de gemeente wordt belicht door medestudenten Dorien Visser en Remco Buschers, zij hebben onderzoek gedaan naar de gemeentekant van burgerparticipatie. Het is de bedoeling dat door beide zijden te behandelen een goed beeld gevormd kan worden over facilitering van burgerparticipatie. Zoals gezegd behandelt dit onderzoek de zijde van de burger zodat op basis van ervaringen van initiatienemers gekeken kan worden naar wat werkt en wat niet.

2 ONDERZOEKSOPZET

In dit hoofdstuk leggen we de onderzoeksvragen voor en beschrijven we hoe het onderzoek is uitgevoerd, ook wordt een korte uitleg gegeven over een van de theoretische modellen die leidend is in dit onderzoek.

2.1 HOOFDVRAAG

Om burgerinitiatieven op een goede manier te kunnen begeleiden zal de volgende onderzoeksvraag beantwoord moeten worden:

Hoe kunnen we burgerinitiatieven typeren in termen van kenmerken van initiatiefnemers en de netwerken van die initiatiefnemers, en hoe worden die initiatieven gefaciliteerd?

Beantwoording van deze vraag is essentieel om een goed advies uit te kunnen brengen met betrekking tot facilitering van burgerinitiatieven. Om te achterhalen wat gemeenten kunnen doen om burgerinitiatieven te ondersteunen is het van belang te weten hoe de burger over het nemen van initiatieven denkt, hoe de initiatieven tot stand komen, wat daar aan vooraf gaat, of ze gefaciliteerd moeten worden en hoe dit dan het beste kan.

2.2 HET *CLEAR* MODEL.

Zoals aangegeven maakt dit onderzoek deel uit van een groter project en zijn er nog twee medestudenten die burgerinitiatieven vanuit de kant van de gemeente bekijken. Dit onderzoek richt zich erop burgerparticipatie te bekijken vanuit de kant van de initiatiefnemer. Vanuit dat perspectief worden de onderzoeksvragen beantwoord. Een van de hulpmiddelen om burgerinitiatieven te analyseren is het zogenaamde *CLEAR* model van Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a). Van dit model zal in dit onderzoek gebruikt gemaakt worden omdat het structuur schept in de verschillende factoren die een voorwaarde zijn voor de totstandkoming van burgerparticipatie. Het is zaak om dit model eerst toe te lichten zodat de termen die bij de beschrijving van de deelvragen gebruikt worden helder zijn. Hoewel we in dit onderzoek de verschillende onderdelen weliswaar van de kant van de initiatiefnemer bekijken, schept dit voor de gemeente juist de mogelijkheid om te kijken op welke punten de gemeente volgens de initiatiefnemer goed handelt en waar ruimte is voor verbetering. (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006b). De factoren die door Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a; 2006b) worden genoemd zijn:

2.2.1 CAN DO

Wat betekent dat de burger in staat moet zijn om te participeren. Hierbij kan gedacht worden aan vaardigheden van de burger zoals het goed kunnen spreken en het bezitten van organisatiekundig talent, dit is wat Verba, Schlozman, & Brady (1995) zogenaamde *civic skills* noemen. Ook valt hierbij te denken aan toegang tot hulpbronnen die participatie ondersteunen, denk hierbij onder andere aan financiële middelen en tijd.

2.2.2 LIKE TO

Deze factor houdt in dat een burger moet willen participeren. Een burger kan om verschillende redenen gemotiveerd zijn om te participeren. Volgens Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a) zijn er een aantal factoren die er voor kunnen zorgen dat burgers actief worden. Hierbij valt te denken aan de mate van binding met de buurt, de identiteit van verschillende burgers, de mate van vertrouwen in elkaar en in de overheid of de manier waarop problemen in de buurt worden aangepakt. Deze factoren bepalen of burgers met een initiatief komen of niet. Ook verschilt het per burger op welke wijze deze dan wil participeren. Er kan hierbij een onderscheid gemaakt worden tussen actief meedoen of door mee te denken en mee te praten, we zullen hier later op terugkomen.

2.2.3 ENABLED TO

Gaat in op de factor dat er vaker sprake is van participatie door groepen dan door individuen. Dit wordt ondersteund door de belangrijke rol die sociale cohesie en het gevoel deel uit te maken van een gemeenschap hierbij speelt. Indien burgers zich meer betrokken voelen met de samenleving is het de verwachting dat ze ook sneller willen participeren. Indien er in een buurt meer sociaal kapitaal aanwezig is dan bevordert dit de participatie. 'Samen staan we sterk' is een veel gehoorde uitspraak die zeker ook voor burgerparticipatie op gaat. De meeste participatie komt ook voort uit groepsverbanden. Binnen een groep kunnen mensen elkaar motiveren. Mensen die lid zijn van andere organisaties beschikken bovendien vaker over de eerder genoemde *civic skills*, dit komt omdat ze deze *skills* hebben opgedaan in het werk bij bijvoorbeeld de kerk.

2.2.4 ASKED TO

Houdt in dat de burger door de overheid 'gevraagd' moet worden om te participeren en op welke manier dit gebeurt. Staat er bijvoorbeeld wat tegenover participatie of werkt het om de burger aan te spreken op zijn verantwoordelijkheden. Ook is het van belang op welk niveau deze 'ask' is gericht. Dit kan zoals gezegd vanuit de overheid komen, maar ook vanuit de samenleving of vanuit een plichtsbesef (Lowndes, Pratchett, & Stoker, 2006a). Het kan ook voorkomen dat een gemeente burgers uitnodigt om te participeren, bijvoorbeeld door een budget beschikbaar te stellen, dit is ook een vorm van 'asked to'.

2.2.5 RESPONDED TO

Deze laatste factor houdt in dat de burger het gevoel moet hebben dat hij serieus genomen wordt en dat er iets wordt gedaan met zijn input. Natuurlijk kan een burger niet altijd zijn zin krijgen, dit maakt het een van de lastigste onderdelen van participatie. Deze factoren zijn natuurlijk nauw met elkaar verbonden. Het is te verwachten dat een burger die wordt uitgenodigd om te participeren (*Asked to*) vervolgens ook wordt bedankt voor zijn inzet (*Responded to*). Reactie achteraf is echter niet de enige manier waarop de overheid responsief kan zijn. Dit kan ook vooraf, of tijdens door met de burger mee te denken. Ook kan een gemeente zijn eigen regels een beetje 'buigen' zodat het initiatief van de burger wel in de gemeentelijke regeling past, dit is ook een vorm van *responded to*.

Dit model zal onder andere worden gebruikt om resultaten te analyseren en te komen tot een advies met betrekking tot het faciliteren van burgerinitiatieven. De elementen uit het *CLEAR* model kunnen tevens worden gebruikt om te analyseren op welk gebied burgers of de overheid tekort schieten.

2.3 ONDERZOEKSVRAGEN

Om tot een goed advies te komen is het van belang om te kijken of er verschillen zijn tussen de initiatieven en de manier waarop ze getypeerd kunnen worden. Daarnaast willen we weten, indien er verschillende methoden zijn, welke dan het beste werkt. Om antwoord te geven op deze vragen zullen de volgende deelvragen beantwoord worden.

1. Hoe kunnen de initiatiefnemers worden getypeerd in termen van individuele hulpbronnen en motieven?

Als eerste is het van belang om te onderzoeken of er verschillende typen initiatieven zijn. Welke barrières ervaren burgers als ze tot een initiatief willen komen? Over welke individuele hulpbronnen beschikken initiatiefnemers en zijn deze noodzakelijk om tot participatie te komen? Denk hierbij aan tijd en geld maar ook aan '*civic skills*' (vgl Verba, Schlozman, & Brady, 1995). Dit is wat in het *CLEAR* model als de *Can do* factor wordt aangemerkt. Daarnaast kijken we naar wat de motivatie is van de initiatiefnemers, wat beweegt hen? Op welk beleidsveld richten de initiatieven zich? Ook zit er verschil in of mensen iets willen doen, het daadwerkelijk uitvoeren, of dat ze mee willen denken over besluitvorming. Van de Wijdeven & Hendriks (2010) noemen dit het onderscheid tussen 'denkers' en 'doeners'.

Deze vragen sluiten aan bij de *Like to* factor uit het *CLEAR* model. Vervolgens kijken we naar de omgeving van de initiatieven en stellen de vraag:

2. Hoe kunnen we de netwerken van die initiatiefnemers typeren?

Deze vraag sluit nauw aan bij de *Enabled to* factor uit het *CLEAR* model. De verwachting is dat initiatieven sneller tot stand komen als burgers samen werken of sterke sociale banden hebben. We zullen daarom kijken naar de omgeving van de verschillende initiatieven. Wie komen met het initiatief? Zijn dit individuen of groepen? Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) maken een onderscheid tussen vier soorten initiatieven. Ze letten hierbij op de interne en de externe omgeving van een initiatief, we komen hier later op terug. Vervolgens willen we weten op welke wijze initiatieven reeds zijn ondersteund en stellen daarom de vraag:

3. Hoe zijn initiatieven ondersteund en worden verschillende initiatieven op verschillende wijze gefaciliteerd?

Door deze vraag te beantwoorden kan gekeken worden naar welke wijze van ondersteuning er heeft plaatsgevonden, wat helpt en wat misschien juist niet? Waarom ondersteunen gemeenten burgerinitiatieven en waarom op de wijze waarop ze dat doen? Vragen verschillende typen initiatieven ook om een verschillende aanpak? En wordt hier ook rekening mee gehouden? Probeert de overheid een 'one size fits all' aanpak, of is facilitering maatwerk? Deze en de volgende vraag sluiten aan bij de *asked to* en de *responded to* factor uit het *CLEAR* model. Vervolgens stellen we de vraag:

4. Ervaren betrokkenen het initiatief als succesvol?

Het is van belang te achterhalen welke factoren door de initiatiefnemers als succesvol worden beschouwd en welke juist niet succesvol bleken. We spreken hier van succes indien er is voldaan aan de verwachtingen, eisen en of wensen van de burger. Welke factoren hebben bijgedragen aan dit succes en in hoeverre heeft de gemeente hier een rol in gespeeld? Welke succespunten kunnen worden voortgezet en welke punten moeten verbeterd worden? Ten slotte moet er gekeken worden of er een samenhang bestaat tussen de wijze van ondersteuning en het succes, daarom stellen we de laatste vraag

5. Is er een mogelijkheid tot verbetering van ondersteuning, kijkend naar het succes van de verschillende wijzen van faciliteren?

Om een advies uit te kunnen brengen over de wijze en mate van facilitering, alsmede andere zaken die belangrijk zijn voor het bevorderen van burgerinitiatieven is het belangrijk om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen de wijze van ondersteuning en het ervaren succes. Door deze vraag te beantwoorden kan aangetoond worden of dit verband er al dan niet is. Er dient hierbij wel rekening gehouden te worden dat er slecht zes interviews gehouden zijn, dit noopt tot enige voorzichtigheid bij het trekken van conclusies. Ook zou het kunnen dat er een verschil is in de ondersteuning afhankelijk van het type initiatief, of dit verdere gevolgen heeft zal moeten blijken.

2.4 METHODE VAN DATAVERZAMELING³

Naast een literatuurstudie is een (beperkt) aantal interviews gehouden. Zes daarvan zijn afgenomen bij gemeenteambtenaren. De andere zes zijn afgenomen bij initiatiefnemers. De respondenten is gevraagd naar hun ervaringen met het burgerinitiatief en de ondersteunende rol van de gemeente hierin. Ook is gepoogd om via deze initiatiefnemers te achterhalen wat *overall* de beleving van het initiatief was, er is

³ Omdat de data verzameling in samenwerking met meerdere studenten is gedaan is het mogelijk dat er in deze en de volgende paragraaf enige overlap zit met het stuk van Dorien Visser over hetzelfde onderwerp.

dus ook gevraagd wat de initiatiefnemers denken dat de rest van de betrokken burgers van het initiatief en de mate van facilitering vond.

Aan het einde van de interviews die met gemeenteambtenaren werden gehouden is gevraagd of deze mensen ons in contact konden brengen met de initiatiefnemers van verschillende burgerinitiatieven binnen de gemeente. Er zijn binnen drie gemeenten, te weten Zwolle, Hellendoorn en Hoogeveen, door de studenten gegevens bij burgers verzameld. Hoewel we via de gemeente in contact zijn gekomen met initiatiefnemers van succesvolle initiatieven is het ook de bedoeling om duidelijk naar voren te krijgen welke stappen in het proces mis gingen en waar ruimte is voor verbetering. De gemeenten waar de interviews plaatsvonden zijn niet willekeurig geselecteerd omdat we willen kijken naar gemeenten waar burgerinitiatieven reeds geïnitieerd zijn. Het gaat dus om gemeenten die reeds actief bezig zijn met het begeleiden van burgerinitiatieven. Hoewel de informatie ook via een papieren vragenlijst vergaard had kunnen worden is deze methode niet gebruikt omdat hierbij onder andere geen mogelijkheid is tot doorvragen. Daarnaast is het tevens niet mogelijk vragen eventueel toe te lichten. De vragenlijst voor de burgers⁴ bevatte vierentwintig, voor het grootste deel open, vragen. De vragenlijst voor de gemeente⁵ bevatte zevenentwintig, eveneens voor het grootste deel open, vragen. Om de informatie die tijdens het vraaggesprek naar voren kwam zo zorgvuldig mogelijk te verwerken zijn de interviews in koppels afgenomen, waarbij er telkens een student het interview afnam terwijl de andere student aantekeningen maakte. Ook is er een geluidsopname gemaakt van het gesprek die achteraf is uitgewerkt. Omdat er met de respondenten is afgesproken dat hun persoonsgegevens anoniem blijven, zullen we een code toekennen aan een respondent afhankelijk van de stad waarin hij werkzaam is, respectievelijk het initiatief heeft genomen. De medewerkers van de gemeente Zwolle krijgen de code ZW1, ZW2 en ZW3, de medewerkers van de gemeente Hoogeveen HO1 en HO2, de medewerker van de gemeente Hellendoorn tot slot krijgt de code HE1. De initiatiefnemers uit de gemeente Zwolle krijgen de code ZW4 en ZW5. Uit de gemeente Hoogeveen krijgen de initiatiefnemers de code HO3 en HO4. De initiatiefnemers uit Hellendoorn ten slotte krijgen de code HE3 en HE4 mee.

Zoals gezegd is het onderzoek kwalitatief, en niet kwantitatief, van aard. Het is daarom niet erg dat er geen hoge *N* is. Ondanks dat het onderzoek dus niet van kwantitatieve aard is zijn de vragenlijsten gecodeerd zodat onderling vergeleken kan worden. Dit coderen is gebeurd volgens de methode die Boeije (2008) beschrijft. Een interview dient dan in fragmenten te worden ingedeeld. Relevante stukken worden gelabeld met een zelf te beschrijven code. Dit levert een samengevat stukje tekst op (Boeije, 2008, p. 85). Door dit bij alle interviews te doen ontstaan codes die onderling vergeleken kunnen worden. Omdat er bij de interviews gebruik is gemaakt van een vragenlijst werd het coderen vergemakkelijkt. Vervolgens zijn alle codes bekeken en eventueel aangepast, dit noemt men axiaal coderen (Boeije, 2008, p. 98). Uiteindelijk is selectief gecodeerd (Boeije, 2008, p. 105) door de codes met de betrokken studenten te bespreken en te concluderen welke codes op welke manier geformuleerd moesten worden en welke fragmenten onder welke code vielen. Daarna is er door iedere student individueel gezocht naar verbanden tussen de codes en de onderzoeksvragen.

2.5 INTERVIEWS

Om een goed beeld te krijgen van de verschillende initiatieven is het van belang dat deze eerst kort worden toegelicht. Ook is het nuttig om te begrijpen in wat voor gemeente de interviews zijn afgenomen en welke methode van ondersteuning de verschillende gemeenten hanteren. Daarom zullen we nu per gemeente beschrijven welke methode van ondersteuning een gemeente hanteert. Ook zullen we een korte beschrijving geven van de initiatieven die in de bewuste gemeente door ons onder de loep zijn

⁴ Zie hiervoor bijlage A

⁵ Zie hiervoor bijlage B

genomen. Hoewel onder de initiatiefnemers zes mensen zijn geïnterviewd gaat het hier om vijf initiatieven. In Hellendoorn waren beide respondenten betrokken bij hetzelfde initiatief.

2.5.1 GEMEENTE ZWOLLE

De gemeente Zwolle heeft 117.000 inwoners, verdeeld over de stad Zwolle en een aantal dorpen en buurtschappen rondom de stad (Gemeente Zwolle, 2010a).

Hoewel er in de gemeente Zwolle meerdere vormen van ondersteuning van burgerinitiatieven zijn, gaat het bij de initiatieven die we hebben onderzocht beide om projecten die gerealiseerd zijn in het kader van de wijkbudgetten. We zullen deze methode kort toelichten en daarna vertellen wat de initiatieven inhouden. De andere methoden die in Zwolle worden gehanteerd, zoals premie op actie of de initiatievenmakelaar (ZW1; ZW2; ZW3, 2010) blijven in dit onderzoek buiten beschouwing.

Het wijkbudget is een bedrag dat per 'ronde' (vaak iets meer dan een jaar) toegewezen wordt aan een of meerdere wijken van de gemeente Zwolle. Het bedrag dat hiervoor beschikbaar is, is gebaseerd op het aantal huishoudens in een wijk. Het gaat uit van ongeveer €30,- per huishouden (ZW1; ZW2, 2010). Initiatieven worden voorgesteld en vervolgens volgt een verkiezingsavond waarin de wijkbewoners kiezen welke initiatieven worden uitgevoerd. Burgers moet hierbij zelf het budget beheren en alles regelen voor de realisatie. Hierbij kunnen ze om hulp vragen bij de gemeente (Gemeente Zwolle, 2010b).

In Zwolle hebben we de bedenker van het participatiebeleid geïnterviewd (ZW1). Daarnaast ook de projectmanager van de wijkbudgetten (ZW2) en de initiatievenmakelaar (ZW3). In Zwolle is een initiatief onder de loep genomen waarbij de initiatiefnemer een talencursus heeft gestart voor oudere allochtonen die de Nederlandse taal niet of onvoldoende beheersen. Het doel van dit initiatief was dat deze mensen de kans krijgen om de Nederlandse taal te leren zodat ze op een volwaardige manier mee kunnen doen in de samenleving. Eigenlijk is dit initiatief dus gericht op het thema leefbaarheid, we zullen hier later dieper op ingaan. Initiatiefnemer hier was ZW5. Het tweede initiatief uit Zwolle gaat om een initiatiefnemer die een kabelbaan heeft gerealiseerd voor de kinderen in de buurt op een terrein dat als wildspeelplek was aangemerkt maar waarvan de respondent het idee had dat hier door de kinderen onvoldoende gespeeld kon worden. Initiatiefnemer hier is ZW4.

2.5.2 GEMEENTE HELLENDOORN

De gemeente Hellendoorn heeft ongeveer 36.000 inwoners. De gemeente bestaat uit verschillende kernen; twee grote dorpen Nijverdal (25.000 inwoners) en Hellendoorn (5.000 inwoners), drie kleinere dorpen (<1.500 inwoners) en daarnaast enkele buurtschappen (Gemeente Hellendoorn, 2010). In Hellendoorn werkt men met het project Hellendoorn In Actie (HIA), dit project is inmiddels overgegaan in 'de lerende gemeenschap'. HE1 is projectleider van deze lerende gemeenschap. In de lerende gemeenschap is het de bedoeling dat meerdere organisaties met elkaar samenwerken, niet alleen de politie, gemeente en woningcorporaties, maar ook scholen, kerken en bedrijven. In totaal zijn er 25 partners verbonden aan het project. Het is de bedoeling dat door deze samenwerking ideeën worden opgevangen, en burgers met een idee zich niet hoeven te melden bij een loket, maar dat door interactie deze ideeën reeds zijn opgevangen. De gemeente wil de stap maken van burgerparticipatie naar overheidsparticipatie waar de gemeente participeert in burgerbeleid (HE1, 2010). In Hellendoorn zijn twee initiatiefnemers van het zelfde initiatief geïnterviewd, wel hebben beide respondenten een andere rol. Het ging hier om het organiseren van een burendag voor de wijk, waar mensen elkaar konden ontmoeten en de hele dag met elkaar activiteiten konden ontplooiën. De initiatiefnemers hadden hier als doel om meer bekendheid te krijgen voor het buurtbeheer en om de saamhorigheid binnen de wijk te vergroten. Geld voor dit project kwam onder meer vanuit de kant van de gemeente voort uit het project Hellendoorn In Actie. Daarnaast hebben de initiatiefnemers nog enkele externe sponsors gevonden.

2.5.3 GEMEENTE HOOGEVEEN

De gemeente Hogeveen heeft ongeveer 54.500 inwoners en bestaat uit de plaatsen Elim, Fluitenberg, Hollandscheveld, Hogeveen, Nieuw Moscou, Nieuweroord, Nieuwlande, Noordscheschut, Pesse, Stuifzand en Tiendeveen (Gemeente Hogeveen, 2010).

De initiatieven die zijn genomen in Hogeveen zijn genomen in het kader van de 'Hogeveense Smederijen'. Dit is een samenwerkingsverband van zes organisaties: Gemeente Hogeveen, Politie Drenthe, Stichting Welzijnswerk (SWW), Woningcorporatie Domesta, Woningcorporatie Woonconcept en Woningcorporatie Actium (De Smederijen; HO1, 2010). De gemeente is hiertoe ingedeeld in 33 gebieden die door de bewoners zelf zijn bepaald en hebben soms dus andere grenzen dan de wijk of buurt. Bij De Smederijen wordt een onderscheid gemaakt tussen projecten van de lange klap en projecten van de korte klap. Lange klap projecten zijn grote langdurige projecten waar veel geld in omgaat en waar het voor de burger vaak gaat om meedenken (HO1, 2010). Projecten van de lange klap komen hier verder niet aan de orde, de initiatieven die we in Hogeveen hebben bekeken, zijn projecten van de korte klap. Dit zijn eenvoudige, snel te realiseren initiatieven (De Smederijen van Hogeveen, 2008). Een bewoner kan hier een initiatief indienen bij de zogenaamde initiatiefgroep. Deze bestaat uit een groep bewoners van de wijk die ideeën verzamelen en beslissen welke ideeën uitgevoerd kunnen en mogen worden. Dit is nodig omdat er vaak meer ideeën zijn dan dat er geld beschikbaar is. Tijdens een verkiezingenavond wordt samen met de bewoners gekozen welke projecten doorgang zullen vinden. De initiatiefgroep wordt ondersteund door een wijkteam waarin een medewerker van elk van de zes eerder genoemde partners plaatsneemt. Het wijkteam rapporteert op haar beurt weer aan een afstemmingsteam en de stuurgroep die het gehele proces van De Smederijen bewaakt (HO1, 2010). Het contact dat de initiatiefnemers hebben is dus met 'De Smederijen'. Ze hebben in het kader van het burgerinitiatief geen direct contact met de gemeente. Op zowel financieel gebied als het meedenken heeft de gemeente een gelijke rol met haar partners. De burger heeft contact met een van de professionals die werkzaam is voor een van de zes partners. Dit staat in contrast met Zwolle en Hellendoorn, waar de burger wel direct contact heeft met de gemeente voor het nemen van een burgerinitiatief.

In Hogeveen zijn twee medewerkers van De Smederijen geïnterviewd zoals in de inleiding aangeven. HO1 is projectleider van De Smederijen en HO2 (2010) is gebiedsregisseur. De burgers zijn beiden initiatiefnemers voor het opknappen van een speeltuin in de buurt. HO3 (2010) heeft een speeltuin die in verval was geraakt, omdat er geen kinderen waren, opgeknapt omdat er inmiddels weer meer kinderen in de buurt waren. Het doel van dit initiatief was het vergroten van de saamhorigheid in de buurt en het creëren van faciliteiten die ontbreken in de buurt (HO3, 2010). HO4 (2010) heeft gezorgd voor voetbaldoeltjes in de wijk zodat de kinderen daar kunnen spelen. Het doel van dit initiatief was het creëren van voldoende speelgelegenheid voor de kinderen. Daarnaast ook om de saamhorigheid in de buurt te vergroten. Het is bij de smederij projecten gewoon dat er een soort van tegenprestatie wordt geleverd als een initiatief heeft gewonnen en uitgevoerd mag worden. Dit moet een activiteit zijn waarbij de hele buurt wordt betrokken. Als tegenprestatie heeft HO4 een straatspeeldag georganiseerd voor alle kinderen in de wijk, hier komt ook expliciet naar voren dat dit geen succes was geweest als niet alle bewoners hadden meegedaan (HO4, 2010). HO3 (2010) heeft in dit kader een barbecue georganiseerd. Ook HO3 (2010) geeft aan het belangrijk te vinden dat iedereen (ook de bewoners van het nabij gelegen woonwagenveld) aanwezig was.

Iedere gemeente heeft dus een eigen aanpak voor de ondersteuning van burgerinitiatieven. We zullen hier bij de beantwoording van de derde deelvraag dieper op in gaan.

3 WAAROP RICHTEN INITIATIEVEN ZICH EN HOE KUNNEN DE INITIATIEFNEMERS WORDEN GETYPEERD IN TERMEN VAN MOTIEVEN EN INDIVIDUELE HULPBRONNEN?

3.1 INLEIDING OP HET HOOFDSTUK

Om er achter te komen of verschillende typen initiatief een verschillende aanpak vereisen is het eerst noodzakelijk de initiatieven te typeren. Daarom zullen we in deze paragraaf kijken naar wat nodig is voor een burger om met een initiatief te komen, over welke individuele hulpbronnen dient hij te beschikken? Het moet voor de burger immers wel mogelijk zijn om met een initiatief te komen, dit is wat in het *CLEAR* model de C-factor wordt genoemd. Een tweede belangrijke factor hierbij is op welk gebied de initiatieven zich richten. Dit wordt voor een deel bepaald door de interesse van de burger en geeft aan op welke gebied burgers vinden dat er verbeterd moet worden of waar ze in elk geval zelf ruimte zien voor verbetering. Kortom welke motieven hebben burgers? Dit sluit aan bij de L-factor uit het eerder besproken *CLEAR* model. We zullen dus ook kijken in hoeverre deze factor een rol speelt bij het nemen van initiatieven. Als we het hebben over een typering in termen van motivatie en hulpbronnen dan biedt de typering van Van de Wijdeven en Hendriks (2010) houvast. Zij maken onder andere een onderscheid tussen mensen die iets concreet willen doen alsmede mensen die graag meedenken maar niet zo zeer concreet ergens mee bezig willen zijn. In dit hoofdstuk zal daarom de eerste deelvraag behandeld en beantwoord worden. Om enige houvast te geven zullen we eerste het theoretische kader duidelijk maken waarbinnen we de onderzoeksvraag zullen beantwoorden. Vervolgens kijken we of de gegevens die we hebben vergaard uit de interviews aansluiten bij de theorie.

3.2 CAN DO, LIKE TO EN DE DOE-DEMOCRATIE

3.2.1 DE DOE-DEMOCRATIE

Van de Wijdeven & Hendriks (2010) onderscheiden verschillende typen initiatieven. Hierbij wordt niet gekeken naar de representatieve democratie, en naar wat (door wie) 'gekozen' wordt, maar naar wat door de burger zelf wordt *gedaan*. Van de Wijdeven & Hendriks (2010, p. 11) noemen dit de 'doe-democratie'. Die bestaat naast de bekende vormen van democratie. Niet door te stemmen, te delibereren of te onderhandelen, maar door simpelweg te *doen* regeert het volk mee (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, pp. 15-16). Participatie wordt vaak gezien als het meedenken of delibereren, ook wel eens deliberatieve democratie genoemd. Van de Wijdeven en Hendriks (2010) zien dit niet als de participatie democratie, het gaat om het doen. Actief burgerschap wordt gezien als een antwoord op vier belangrijke maatschappelijke vraagstukken die in de inleiding reeds zijn besproken. Van belang is om eerst duidelijk te hebben wat er onder (actief) burgerschap kan worden verstaan. Van de Wijdeven en Hendriks (2010, p. 15) geven hiervan de volgende definitie: Burgerschap is te zien als *het aanwezige vermogen en de kennelijke bereidheid om zich op een of meerdere terreinen van het maatschappelijk leven (dus niet 'achter de voordeur') in te zetten voor de publieke zaak (hier: op het niveau van de woonomgeving)*. Volgens Van de Wijdeven en Hendriks (2010, pp. 19-20) blijkt het dat er een afname is in het aantal burgers dat zich op deze wijze inzet voor het publiek belang, het aantal vrijwilligers in Nederland neemt bijvoorbeeld af. Dit kan mogelijk worden verklaard door een tendens die gezien kan worden in de gehele samenleving en die kan worden samengevat als die vijf I's (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, pp. 20-21), namelijk Internationalisering, individualisering, Informalisering, intensivering en informatisering. Deze vijf onderdelen nemen toe. Zo is er in Nederland een grotere verscheidenheid aan etniciteit, vindt men het in toenemende mate belangrijk om individuele keuzes te maken en worden relaties vaak informeler. Deze factoren dragen er toe bij dat er minder tijd is, of wordt vrijgemaakt, om zich belangeloos in te zetten voor de publieke zaak.

Daarnaast intensificeert de ervaring, burgers zijn vaak betrokken bij verschillende maatschappelijke processen. Deze intensivering heeft ook te maken met de informatisering van de samenleving. Moderne communicatietechnologieën maken het mogelijk om op elk moment van de dag bereikbaar te zijn, via de telefoon of via email (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, pp. 20-21). Toch kunnen deze trends ook een mogelijke verklaring zijn waarom burgers toch graag 'doen'. Ze willen meer voor zichzelf opkomen, zijn mondiger en beschikken door de moderne technologie over meer middelen om invloed uit te oefenen. Deze invloed wordt door beleidsmakers ook steeds meer erkend en gewaardeerd. *Ze lijken ook steeds vaker te beseffen dat bewoners van grote waarde kunnen zijn in de wijkontwikkeling, de verbetering van de leefbaarheid en in de uitvoering van beleid. Niet alleen als participanten in de 'draagvlakmachine', maar juist ook als experts met veel praktische, ervaringsexpertise en kennis van de wijk* (Lenos, Sturm, & Vis, 2006).

3.2.1 DENKERS EN DOENERS IN THEORIE

Van de Wijdeven en Hendriks (2010) maken een onderscheid tussen meedoen en meebeslissen, deze twee sluiten elkaar niet uit, maar vaak komt het voor dat burgers een van de twee vormen van participatie het meest aantrekt. Van de Wijdeven en Hendriks (2010) typeren dit verschil ook wel als het verschil tussen de denkers en de doeners. Er is niet altijd een eenduidig onderscheid te maken. Bovendien vullen de denkers en de doeners elkaar soms aan. Zo hebben de doeners af en toe hulp nodig van iemand in de lokale overheid met een zekere positionele macht, die er voor kan zorgen dat de doener zich bezig kan houden met waar hij goed in is (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 46). Deze ondersteuning kan ook komen door een denker, die vaak goed in contact staat met de gemeente of andere instellingen. Het valt op dat denkers en doeners zich niet vaak op het terrein van de andere begeven. Het kan voorkomen dat een doener wel geneigd is om te participeren in een actiegroep als het iets betreft wat hem of haar direct aangaat. Ook kan het natuurlijk voorkomen dat een denker zich met de concrete kant van een project bezig gaat houden, maar deze overlap komt niet vaak voor (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010).

3.2.1.1 VIER TYPEN BURGERS

Van de Wijdeven en Hendriks (2010) onderscheiden binnen de denkers en de doeners ook nog twee verschillen, wat zorgt voor een vierdeling in de typologie. Niet elke burger heeft echter een even grote rol, er bestaan verschillen tussen de mensen die een rol spelen in de 'doe-democratie'. Van de Wijdeven en Hendriks (2010) maken een onderscheid tussen vier typen burgers waarvan volgens hen de 'alledaagse doener' en de 'projectentrekker' de belangrijkste zijn, *zij zetten zaken in gang en nemen anderen op sleeptouw, zijn cruciale stuwende krachten in de op praktisch handelen gerichte bewonersinitiatieven, en vormen het kloppende hart van de doe-democratie* (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 29).

3.2.1.2 DENKEN

Daarnaast zijn er nog de wijkexpert en de casusexpert, deze bevinden zich echter meer aan de kant van het meebeslissen en niet zo zeer het meedoen. Zij richten zich meer op officiële instituties en besluitvormingsprocessen, op de officiële politiek en de gemeentelijke bureaucratie.

3.2.1.2.1 DE WIJKEXPERT

De wijkexpert heeft vaak een structurele betrokkenheid en overlegt met bijvoorbeeld ambtenaren of medewerkers van de woningcorporatie over de stand van zaken in de wijk (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 30). Verba, Schlozman, & Brady, (1995) stellen in hun *civic voluntarism* model dat er een aantal voorwaarden aanwezig moet zijn alvorens een burger met een initiatief komt. Zij zeggen dat participatie afhankelijk is van de mate waarin in deze voorwaarden wordt voorzien. Burgers dienen over een aantal hulpbronnen te beschikken. Zo moeten ze *tijd* hebben om te participeren. Dit heeft veel raakvlak met de 'Can do' factor uit het *CLEAR* model. Als we kijken naar de hulpbronnen van deze initiatiefnemer dan zien we dat de wijkexpert een burger is die in elk geval over voldoende tijd beschikt om door de jaren heen actief te zijn. Een tweede punt dat wordt genoemd door Verba, Schlozman en Brady is *geld*.

Dit betekent niet dat participatie altijd hoge kosten met zich meebrengt en dat enkel welvarende burgers kunnen participeren, maar houdt ook in dat indien tijd besteed wordt aan andere zaken (zoals actieve participatie), het inkomen hieronder kan lijden. Dit moet voor de burger geen probleem opleveren wil hij tot participatie overgaan. Burgers zullen ook niet participeren als ze de kosten die voor het door hen beoogde initiatief gemaakt moeten worden zelf moeten betalen. Hierbij valt te denken aan de kosten die verbonden zijn aan het onderhouden van een speeltuin, maar ook aan het zelf moeten betalen van kosten die worden gemaakt voor de promotie van het initiatief. Van de Wijdeven en Hendriks (2010) beschrijven dit niet in hun typologie. Toch zullen we zien dat dit voor de burgers die we hebben geïnterviewd wel degelijk een rol speelt. Als laatste moeten burgers volgens Verba Schlozman en Brady over zogenaamde *civic skills* beschikken. *Civic skills* zijn vaardigheden zoals communicatieve en organisationele vaardigheden (Verba, Schlozman, & Brady, 1995), maar ook kennis van het politieke systeem en de vaardigheid om kritisch te kijken naar zaken die de burger of de politiek betreffen (Comber, 2003). Niet alleen is het waarschijnlijk dat mensen met voldoende *civic skills* eerder participeren, ook de kans op succes wordt vergroot. In Deventer worden burgers bijvoorbeeld geholpen deze *civic skills* te ontwikkelen, zodat het voor hen mogelijk wordt om te participeren (Kennis Instituut Stedelijke Samenleving, 2009). Het bezit van deze *civic skills* stelt burgers in staat om hun tijd en geld effectief te alloceren. Deze *skills* kunnen getraind worden en worden versterkt door bijvoorbeeld ook actief te zijn bij andere organisaties zoals de kerk (Verba, Schlozman, & Brady, 1995). Vanuit dit soort organisaties wordt het ook eenvoudiger om mensen te kennen en zo samen te participeren zoals Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006b) ook al aangeven. Volgens de typering van Van de Wijdeven en Hendriks (2010) heeft de wijkexpert wat persoonlijke hulpbronnen betreft in elk geval voldoende capaciteiten om met de betrokken (professionele) instanties te communiceren en met zijn initiatief te komen.

Het tweede onderdeel uit het *CLEAR* model heeft betrekking op de vraag wat burgers motiveert om met een initiatief te komen, Lowndes, Pratchett en Stoker (2006a) noemen dit de *Like to factor*. Het thema van het initiatief hangt sterk af van de reden van de initiatiefnemer om te participeren. Volgens Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006b) moeten burgers 'willen' participeren. Indien burgers zich meer betrokken voelen bij de samenleving is het de verwachting dat ze meer zullen participeren. Initiatiefnemers zijn vaak redelijk actief in de samenleving en willen graag iets verbeteren of deze binding (voor zichzelf en anderen) vergroten door hun initiatief. Het actief zijn in de buurt of bijdragen aan de eigen leefomgeving is vaak de belangrijkste motivator om actief te worden (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006). Kijken we naar wat de wijkexpert motiveert dan zien we dat hij over een lange tijd bij belangrijke projecten, die op de buurt zijn gericht, betrokken wil zijn. (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 30). Volgens Van de Wijdeven en Hendriks (2010) opereren de initiatiefnemers vaak niet solistisch maar zijn ze betrokken bij verschillende verbanden afhankelijk van het type initiatiefnemer. Er kunnen vier verschillende 'omgevingen' worden onderscheiden, deze zullen bij de type initiatiefnemer waarbij ze horen behandeld worden. Zo zal de wijkexpert vaak in een schakelorganisatie te vinden zijn, denk hierbij aan wijkraden en bewonersorganisaties. We zullen later bekijken of dit beeld ook te herkennen is bij de verschillende initiatiefnemers.

3.2.1.2.2 DE CASUSEXPERT

De casusexpert richt zich op een bepaald onderwerp of probleem, hij motiveert mensen om zich heen om mee te doen met bijvoorbeeld het ontwerpen van een plan voor de herstructurering van de buurt, samen met ambtenaren en professionals. Een ander voorbeeld is het actie voeren tegen de lokale autoriteiten. In tegenstelling tot de wijkexpert weet de casusexpert vaak niet perse veel van de wijk, ze zijn betrokken bij een bepaalde zaak of onderwerp. Vaak zijn ze gemotiveerd door dingen die zich in hun directe omgeving af spelen. Zo kan het zijn dat ze actief worden door een 'not in my backyard' zaak. Ze zijn betrokken bij een onderwerp dat hen aanspreekt (of juist irriteert). De casusexpert heeft of neemt ook niet de tijd om continu betrokken te zijn bij het initiatief. Vaak is hij op ad-hoc basis betrokken bij het initiatief (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, pp. 30-31).

Van de Wijdeven en Hendriks (2010) noemen de aanwezigheid van voldoende *civic skills* niet expliciet als voorwaarde in het geval van de casusexpert. Kijken we naar de omgeving waar de casusexpert zich doorgaans in bevindt dan zien we dat het gaat om single issue verbanden zoals werk- of actiegroepen.

3.2.1.3 DOEN

De alledaagse doener en de projecttrekker lijken in een aantal opzichten op elkaar, ze richten zich op het concrete, ze zetten de schouders eronder. *Beide beseffen dat acties soms meer zeggen dan woorden en dat laten zien soms meer overtuigt dan vertellen* (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 32). Ook qua motivatie lijken deze twee typen op elkaar, ze doen het niet enkel om problemen op te lossen, maar ook omdat het gewoonweg leuk is om iets met anderen van de grond te krijgen. Ze wachtten niet op de overheid maar steken zelf de handen uit de mouwen. Niet alleen realiseren ze zich dat het verbeteren van hun buurt bij henzelf en hun initiatief begint, maar ze betrekken ook anderen bij hun initiatief (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 33). Natuurlijk zijn er ook verschillen tussen de alledaagse doener en de projectentrekker.

3.2.1.3.1 DE ALLEDAAGSE DOENER

De alledaagse doener zet zich intensief over een langere periode in. Dit kan zijn omdat de alledaagse doener dit graag wil omdat hij het leuk vinden om samen ergens aan te werken, het komt echter ook voor dat het gewoon erg lang duurt voor iets gerealiseerd is. Daarnaast focussen alledaagse doeners zich vaak op vraagstukken die lang lopen en waarbij met meerdere partners samengewerkt moet worden. Hieruit blijkt dat de factor tijd geen belemmering vormt en dat de alledaagse doener over voldoende tijd beschikt om zich structureel aan een project te binden. Op het gebied van de *civic skills* als persoonlijke hulpbron dient de alledaagse doener minstens over een aantal communicatieve vaardigheden te beschikken om een netwerk op te bouwen. Daarnaast zullen ze assertief moeten zijn en geen moeite hebben om mee te doen in vergaderingen en andere vormen van overleg om zo institutionele actoren te betrekken. Ook zal een alledaagse doener regelmatig publieke besluitvorming en overheidsbeleid moeten beïnvloeden (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, pp. 33-34), hiervoor zijn voornoemde *skills* van belang. Kijken we naar de motivatie van de alledaagse doener dan valt op dat hij het belangrijk vindt om betrokken te zijn en te blijven bij de wijk waar hij woont. Daarnaast vindt de alledaagse doener het belangrijk om te zien dat dingen zo uitpakken zoals hij ze voor ogen had. Het geografische gebied dat het initiatief van de alledaagse doener bestrijkt is vaak wat groter dan enkel de directe omgeving. Doordat de alledaagse doeners vaak erg betrokken zijn, worden ze ook bekender en daardoor vaker betrokken bij projecten. Ze gaan onderdeel uitmaken van het overlegcircuit, hierdoor bestaat de kans dat ze langzaam verschuiven van alledaagse doener naar wijkexpert en het praktische, het doen, verliezen. De alledaagse doeners zijn vaak te vinden binnen wijkontwikkelingsorganisaties zoals buurtontwikkelingsmaatschappijen.

3.2.1.3.2 DE PROJECTENTREKKER

Het grootste verschil tussen de projectentrekker en de alledaagse doener is dat de projectentrekker op ad-hoc basis functioneert. Daarnaast richt de projectentrekker zich op een bepaald onderwerp of probleem zonder daarbij de wijk of buurt in zijn geheel te beschouwen. Het gaat erom een concreet resultaat te bewerkstelligen. Kijken we naar de hulpbronnen van de projectentrekker dan zien we dat hij wel tijd heeft, maar niet zo veel als de alledaagse doener. De projectentrekker zal dan ook vaak in een kleine groep kortdurend maar enthousiast tijd en energie in een project steken. De projecten waar het om gaat zijn vaak een stuk kleinschaliger dan de zaken waar de alledaagse doener zich mee bezig houdt. Het is voor de projectentrekker ook minder van belang om veel en lang bezig te zijn, het is niet een onderdeel van hun identiteit zoals bij de alledaagse doener wel het geval kan zijn. De projectentrekker is meer gedreven door snel en concreet resultaat (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, pp. 35-36). *Projectentrekkers doen geen grootse of langdurige projecten; dat zou simpelweg te veel tijd kosten* (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 35). Hoewel *civic skills* natuurlijk ook bij de projectentrekker van belang zijn is dit duidelijk minder dan bij de alledaagse doener het geval is.

Zeker ook omdat het om relatief kleine projecten gaat is het niet noodzakelijk dat er allerlei institutionele actoren betrokken worden. Als we kijken naar wat de projectentrekker motiveert dan zien we dat de projecten waar de projectentrekker deel van uit maakt vaak invloed hebben op hun directe leefomgeving. Hij wil deze omgeving leefbaar houden of maken. De projectentrekker zal zijn pijlen vooral richten op projecten die de eigen straat, de speeltuin vlakbij of de school van de kinderen betreft (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 36). Het project moet passen bij de leefstijl, hobby, interesse of baan van de projectentrekker. Hoewel het bij een geslaagd project voor de hand zou liggen voor de projectentrekker om in een volgend project deel te nemen, succes smaakt immers vaak naar meer, blijft het toch vaak bij een enkel project en is er niet vaak een verschuiving te zien van de projecttrekker naar de alledaagse doener (Van de Wijdeven & Hendriks, 2010, p. 36). De ‘omgeving’ van de projectentrekker is vaak de projectmatige initiatieven zoals buurt- en straatinitiatieven.

Deze vier initiatiefnemers kunnen als volgt schematisch worden weergegeven:

	Structurele betrokkenheid	Ad-hoc betrokkenheid
Meedenken	Wijkexpert	Casusexpert
Meedoen	Alledaagse doener	Projectentrekker

Tabel 1. Verschillende typen initiatiefnemers.

3.3 WAT BEWEEGT BURGERS

Nu de verschillende typen van Van de Wijdeven en Hendriks (2010) zijn uitgewerkt zullen we kijken of we de verschillende typen ook herkennen in de gehouden interviews. Daarnaast zullen we kijken of we verschillen in motivatie en hulpbronnen terug zien. We zullen hiervoor dezelfde structuur aanhouden en dus kijken naar het initiatief, de beschikbare hoeveelheid tijd, *civic skills* en de motivatie van de initiatiefnemers om op basis hiervan te bepalen met welk type initiatiefnemer we te maken hebben. Daarnaast zullen we, ondanks dat Van de Wijdeven en Hendriks (2010) dit niet noemen, kijken naar de rol die geld speelt bij het nemen van het initiatief⁶.

3.3.1 DENKERS EN DOENERS IN DE PRAKTIJK

Als we kijken naar de typering die Van de Wijdeven en Hendriks (2010) geven dan blijkt uit de verschillende interviews dat het bij de meeste initiatieven vooral gaat om het ‘meedoen’ en niet zo zeer om het ‘meedenken’, toch verschilt dit per initiatief. We zullen dit nu bespreken aan de hand van de verschillende initiatiefnemers.

3.3.1.1 ZWOLLE

In Zwolle geeft ZW4 aan dat zij pas actief is geworden nadat ze meer tijd had, omdat de kinderen wat ouder waren. Hieruit blijkt dat tijd een rol speelt om tot participatie te kunnen komen. Ook blijkt uit het interview met ZW4 (2010) dat burgers soms het gevoel hebben dat ze niet geschikt zijn om met een initiatief te komen. Of dat ze misschien niet het ‘recht’ hebben om ergens over te klagen of een verandering aan te brengen (ZW4, 2010). De houding van de gemeente is belangrijk om dit gevoel weg te nemen en er voor te zorgen dat dit soort mensen toch met een initiatief komen. Daarnaast blijkt dat ZW4 (2010) over voldoende *skills* beschikt om de drempel om naar de gemeente te stappen te nemen, maar niet over een grote mate hiervan zoals bij andere respondenten het geval is. Als we kijken naar motivatie dan zien we dat de motivatie om te participeren bij alle respondenten nagenoeg gelijk is. Om te bepalen waarom de initiatiefnemers gemotiveerd zijn kijken we onder andere naar de redenen waarom ze actief zijn geworden, alsmede naar de doelen die ze willen bereiken met hun initiatief. Als we kijken naar de reden van initiatiefnemers om actief te worden dan zien we bij alle respondenten dat ze het belangrijk vinden om de buurt te verbeteren en dit ook als reden opgeven om actief te worden in de buurt.

⁶ Dit is namelijk een belangrijk element die wordt genoemd door Verba, Schlozman, & Brady (1995)

Dit geldt ook voor ZW4 (2010). Daarnaast zien we dat voor ZW4 (2010) samenwerking als belangrijk gewaardeerd wordt. Verder wordt het participeren niet als een plicht ervaren en is ZW4 (2010) ook niet actief geworden om persoonlijke problemen op te kunnen lossen. Het belangrijkste doel voor ZW4 (2010) is er voor zorgen dat haar kinderen fijn kunnen spelen in de buurt. Het is dus een relatief klein project met een concreet resultaat. Ook is het project slechts van korte duur. Daarnaast is het creëren van saamhorigheid ook een doel van het initiatief. De 'omgeving' van ZW4 (2010) is duidelijk een projectmatig initiatief. Kijkend naar het initiatief en de manier waarop tijd, persoonlijke hulpbronnen en motivatie een rol spelen kunnen we zeggen dat ZW4 (2010) als een projectentrekker beschouwd kan worden. Als laatste willen we wat zeggen over de rol die geld speelt bij het initiatief, ZW4 (2010) geeft aan dat indien de gemeente geen geld beschikbaar zou stellen voor het initiatief, ZW4 (2010) niet met het initiatief gekomen zou zijn. Geld speelt in dit geval dus voor de initiatiefnemer geen rol, maar enkel omdat dit door de gemeente ter beschikking wordt gesteld. Kijken we naar ZW5 (2010) dan zien we dat ondanks de drukke baan toch tijd wordt gevonden om met het initiatief te komen. Volgens Van de Wijdeven en Hendriks (2010, p. 33) is de inzet altijd *parttime* en daarom ook te combineren met het werk. Bij ZW5 (2010) zijn *civic skills* duidelijk in grote mate aanwezig, wat onder meer blijkt uit de contacten die gelegd zijn door de initiatiefnemer. Daarnaast blijkt dat het hebben van een goede baan en het actief zijn binnen een religieuze organisatie, bijdraagt aan het makkelijk de weg weten te vinden in bijvoorbeeld politieke kringen. Dit zorgt ervoor dat de initiatiefnemer makkelijker in staat is om dingen voor elkaar te krijgen (ZW5, 2010). Als we kijken naar de motivatie dan zien we dat qua redenen om actief te worden het verbeteren van de buurt en samenwerking belangrijk zijn, terwijl een plichtsgevoel of het aanpakken van persoonlijke problemen veel minder een rol spelen. Het doel wat ZW5 (2010) wil bereiken is allochtonen een kans bieden om op een gelijke manier mee te doen in de samenleving, daartoe wil hij oudere allochtonen die de Nederlandse taal niet beheersen deze bijbrengen. Dit is een langer lopend project dan het project van ZW4⁷ (2010), waarbij meerdere actoren betrokken dienen te worden. Daarnaast is ZW5 (2010) al langer actief binnen een vereniging die activiteiten voor jongeren organiseert. Hieruit concluderen we dat ZW5 (2010) een alledaagse doener is. Opvallend bij ZW5 (2010) is dat de factor geld echt geen rol speelt, hij geeft aan dat indien de gemeente het geld niet ter beschikking had gesteld via de buurtbudgetten, de financiële middelen op een andere wijze aangetrokken zouden worden, zodat het initiatief hoe dan ook van de grond was gekomen.

3.3.1.2 HELLENDOORN

Kijken we naar de initiatiefnemers in Hellendoorn dan zien we dat HE2 (2010) en HE3 (2010) eigenlijk niet spreken over de tijd die ze kwijt zijn aan het initiatief. Wel gaat het in dit geval om een kortlopend project, het organiseren van een burendag. Hoewel er natuurlijk het een en ander aan voorbereiding moet gebeuren is hier sprake van een relatief klein project gericht op de buurt. Daarnaast zijn HE2 (2010) en HE3 (2010) betrokken bij de buurtvereniging en in deze context denken ze vaak mee over de besluitvorming in de buurt. Kijken we naar de *civic skills* dan geeft HE2 (2010) aan dat de C-factor werd vergoed door het handelen van de gemeente en dat ze daardoor in staat was om met het initiatief te komen. Verder beschikken beide respondenten over genoeg *skills* om met de gemeente in discussie te kunnen gaan. Kijken we naar de motivatie van de respondenten uit Hellendoorn dan zien we dat, net zoals in Zwolle, het verbeteren van de buurt en het samenwerken aangemerkt kunnen worden als een belangrijke reden om actief te worden. HE2 (2010) is van mening dat mensen ook actief worden omdat het hun plicht is. HE3 (2010) deelt deze mening niet. Beide respondenten geven aan dat ze niet actief zijn geworden om persoonlijke problemen op te lossen. Kijken we naar het doel van het initiatief dan zien we dat HE2 (2010) en HE3 (2010) beide zeggen dat de bekendheid met elkaar en met de buurtvereniging erg belangrijk is.

⁷ Het project van ZW4 is immers na goedkeuring en plaatsing afgerond. Het project van ZW5 heeft meer voeten in de aarde.

Deze bekendheid met elkaar is prettig zodat je op elkaar kunt terugvallen als dit nodig is en dat je elkaar kent zodat, als er iets moet gebeuren in de wijk, je niet met vreemden om tafel moet (HE2; HE3, 2010). Saamhorigheid komt ook als belangrijk doel naar voren. Beide initiatiefnemers zijn lid van het buurtbeheer. Vanuit de organisatie zijn ze met het initiatief van de burendag gekomen. Het organiseren van de dag zelf is een voorbeeld van het meedoen, er wordt concreet iets gerealiseerd. Het werk vanuit het buurtbeheer echter is juist meer gericht op het meedenken. De initiatiefnemers zijn dus eigenlijk wijkexpert naar de definitie van Van de Wijdeven en Hendriks (2010), maar stappen voor dit project even uit hun rol en zijn dan projectentrekker, het gaat namelijk meer om een bepaald project, waar ze concreet mee aan de slag gaan, daarna stappen ze weer terug in de rol van wijkexpert en gaat het meer om 'meedenken'. Hier zit ook het verschil met de alledaagse doener die iedere keer weer een project (vaak ook groter van omvang) aanpakt. Het meedenken en meedoen ligt in dit geval dus dicht bij elkaar. Over de factor geld zeggen beide respondenten dat de gemeente door het project Hellendoorn In Actie ervoor gezorgd heeft dat het initiatief is genomen. Hoewel er ook via andere sponsors geld is verkregen was het initiatief er zonder de regeling waarschijnlijk niet gekomen.

3.3.1.3 HOOGEVEEN

Als laatste bespreken we de respondenten uit Hoogeveen. Allereerst kijken we weer naar de persoonlijke hulpbronnen tijd en *civic skills*. Daarna naar de motivatie en ten slotte naar de rol die geld speelt. HO3 (2010) geeft aan dat ze, naast activiteiten die ze heeft bij de sportvereniging en de kerk, tijd wilde maken om met haar voorstel tot het aanpakken van de speeltuin te komen. Hoewel ze aangeeft dat het meer tijd ging kosten dan ze had verwacht heeft ze toch doorgezet met het initiatief. Qua *civic skills* beschikt HO3 (2010) over voldoende *skills* om het project te initiëren en hierbij ook anderen te betrekken. Als we kijken naar de motivatie dan zien we dat HO3 (2010) als reden om te participeren als enige respondent aangeeft dat samenwerking geen belangrijke factor is. Ook het oplossen van persoonlijke problemen of actief worden omdat het een plicht is zijn niet belangrijk. Het verbeteren van de buurt is voor HO3 (2010) des te belangrijker. Het doel dat HO3 (2010) wil bereiken is het verbeteren van de buurt door het opknappen van de speeltuin. Dit is een relatief klein project gericht op een beperkt en ingekaderd onderwerp. HO3 (2010) maakt ook deel uit van de initiatiefgroep van de Hoogeveense Smederijen. Deze initiatiefgroep behandelt meerdere initiatieven die door individuele initiatiefnemers worden ingediend en komt vaak met concrete ideeën voor de buurt. Hoewel het bij De Smederijen gaat om het meedoen en niet om beïnvloeding van de officiële besluitvormingsprocessen (het meedenken), is de functie die HO3 (2010) vervult binnen deze groep wel gericht op het meedenken over initiatieven en niet het daadwerkelijk uitvoeren van de ze initiatieven. Het opknappen van de speeltuin is wel een losstaand project. HO3 (2010) geeft aan dat ze nog wel vaker wil participeren in dergelijke initiatieven en dat ze binnenkort weer iets wil organiseren, hiervan is ten tijde van het interview echter nog geen sprake. Daarom kan HO3 (2010) worden getypeerd als een projectentrekker. De factor geld speelt hierbij ook een rol, indien het project van de Hoogeveense Smederijen er niet was geweest dan was HO3 (2010) niet actief geworden.

Als laatste behandelen we HO4 (2010), zij geeft duidelijk aan dat tijd een belangrijke rol speelt. Zo zegt ze dat ze graag naast het initiatief wat zij heeft genomen deel uit zou willen maken van de initiatiefgroep, maar ze heeft hier op dit moment de tijd niet voor. Dat HO4 (2010) over voldoende *civic skills* beschikt blijkt onder andere uit dat zij ter voorbereiding een plan heeft opgesteld voor haar initiatief en dit heeft gepresenteerd op de verkiezingsavond (HO4, 2010). Bij de motivatie valt op dat de reden om actief te worden voornamelijk het verbeteren van de buurt en het samenwerken is zoals we bij de meeste respondenten hebben gezien. Ook geeft HO4 (2010) aan dat het aanpakken van persoonlijke problemen een rol speelt bij het actief worden. HO4 (2010) voelt het niet als een plicht om actief te worden. Het doel van het initiatief was het creëren van voldoende speelgelegenheid, als eerste voor haar eigen kinderen, maar daarnaast ook voor de kinderen uit de buurt. Ook het creëren van saamhorigheid speelde hierbij een rol. Het ging in dit geval om een eenmalig project op beperkte schaal. Daarom kan HO4 (2010) als projectentrekker getypeerd worden.

HO4 (2010) geeft aan dat het initiatief er niet gekomen zou zijn indien de gemeente het project van de Hooogeveense Smederijen, en het daaraan verbonden beschikbare budget, niet zou hebben. Geld speelt dus voor HO4 (2010) een rol, in die zin dat ze graag wil participeren indien het geld door de gemeente ter beschikking wordt gesteld, dat hieraan voorwaarden zijn verbonden speelt voor haar geen rol.

3.4 CONCLUSIE

Nu we hebben gekeken naar de C- en de L-factor uit het *CLEAR* model in de context van de verschillende typologieën die Van de Wijdeven en Hendriks (2010) beschrijven en hebben gekeken naar welke vormen we hiervan herkennen in de interviews, is het tijd om de eerste deelvraag: ***Waarop richten initiatieven zich en hoe kunnen de initiatiefnemers worden getypeerd in termen van motieven en individuele hulpbronnen?*** te beantwoorden. We hebben gezegd dat er een aantal onderdelen zijn waarop we initiatieven kunnen vergelijken en op basis waarvan we een initiatief typeren. Allereerst hebben we gekeken naar de denkers en de doeners. Hieruit kunnen we concluderen dat de initiatieven die zijn genomen gaan om het meedoen. Dit wil niet zeggen dat er geen respondenten zijn die zich niet ook bezig houden met het meedenken. Burgers willen graag ergens concreet mee bezig zijn en iets realiseren waarvan ze het resultaat kunnen zien. Ze zijn minder geïnteresseerd in de beïnvloeding van het formele besluitvormingsproces. Dit sluit aan bij de L-factor, het gaat hier immers om wat mensen graag willen doen. In het geval van de geïnterviewde respondenten valt op dat de burgers meer geïnteresseerd zijn in het daadwerkelijke doen dan in het meedenken. Uit de typologie van Van de Wijdeven en Hendriks (2010) komt voor de respondenten de volgende tabel voort:

Type initiatiefnemer	Initiatiefnemer:
Projectentrekker	ZW4
Projectentrekker	HO4
Projectentrekker	HO3
Wijkexpert/projectentrekker	HE2
Wijkexpert/projectentrekker	HE3
Alledaagse doener	ZW5

Tabel 2. Verschillende typen initiatief

Kijken we verder naar de motivatie van burgers dan zien we dat de genomen initiatieven eigenlijk onder de gezamenlijke noemer van de leefbaarheid vallen. Leefbaarheid, of dit nu gaat om goed contact met de burens of het creëren van een prettige leefomgeving voor de jongste bewoners, is dus een belangrijk thema bij burgerparticipatie. Dit sluit aan bij de observaties van Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006, p. 20). Saamhorigheid en bijdragen aan de buurt zijn belangrijke kernwoorden voor de initiatiefnemers. De initiatieven die in de interviews naar voren komen zijn relatief klein, maar het thema is voor allen hetzelfde. Leefbaarheid is kennelijk een geschikt onderwerp voor burgerinitiatieven. Als laatste hebben we gekeken naar de individuele hulpbronnen van de burgers. Hier kunnen we concluderen dat burgers die met een initiatief komen beschikken over voldoende tijd en *civic skills* of deze hebben opgedaan in de loop van het initiatief. Daarnaast beschikken ze kennelijk ook over voldoende financiële middelen die, door de regelingen die in de onderzochte gemeenten van toepassing zijn, beschikbaar zijn gesteld.

4 HOE KUNNEN WE DE NETWERKEN VAN DE INITIATIEFNEMERS TYPEREN?

4.1 INLEIDING TOT HET HOOFDSTUK

In het vorige hoofdstuk zijn de C- en de L-factor aan de orde gekomen, vervolgens is het zaak om de volgende letter van het acroniem *CLEAR* onder de loep te nemen. In dit hoofdstuk zullen we kijken in hoeverre de E-factor die staat voor *enabled to* een rol speelt bij de verschillende initiatieven. Zoals gezegd nemen burgers volgens Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a; 2006b) zelden geheel alleen een initiatief, vaak worden ze hierbij gesteund door hun netwerk of andere actoren. Het is daarom van belang om te weten door wat voor mensen de initiatiefnemers worden omringd en van welke organisaties ze mogelijk deel uitmaken. Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) nemen deze netwerken onder de loep en komen tot een vierdeling van verschillende netwerken waarbinnen een initiatief getypeerd kan worden. In dit hoofdstuk zal de tweede onderzoeksvraag behandeld worden. Allereerst zal de typering van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) worden besproken. Daarna zullen we kijken naar de interviews en wat voor netwerken, volgens de typering van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006), zichtbaar zijn. Ook zullen we kijken wat voor effect deze netwerken hebben op de E-factor.

4.2 DE TYPOLOGIE VAN HURENKAMP, TONKENS EN DUyvENDAK

Als we het hebben over burgerinitiatieven dan is een onderscheid te maken in de netwerken van verschillende soorten initiatieven. Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006) onderscheiden er vier. Er zijn twee lijnen waarlangs het initiatief gelegd wordt. Hieruit is af te leiden in welke mate het initiatief 'scoort' op dit onderwerp. Het gaat hierbij om de mate van intern contact en de mate van extern contact. Samenhang tussen leden van een initiatief wordt gezien als indicator voor de mate van interne organisatie. De hechtheid binnen deze groep speelt hierbij een belangrijke rol. De mate van hechtheid tussen de leden van het initiatief is bepalend voor de mate van interne organisatie (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 30). Dit wordt ook wel bindend sociaal kapitaal genoemd, omdat de hechtheid zorgt voor een binding van de initiatiefnemers en deelnemers aan het initiatief. In losse organisaties is weinig contact tussen burgers, bij hechte organisaties is dit contact er juist wel. Hoewel binding er voor zorgt dat burgers actief zijn en blijven, kent het ook een keerzijde, zo kan het voorkomen dat de binding zo snel erg sterk wordt, dat deze belastend kan werken. Het kan dan voorkomen dat burgers in kleinschalige initiatieven stoppen of zich bij een andere organisatie aansluiten (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 36). Bij extern contact hebben we het vooral over de mate van contact met andere organisaties. Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006, p. 30) noemen dit overbruggend sociaal kapitaal. Vaak gaat het bij extern contact om contacten met organisaties zoals de gemeente of andere instellingen die niet direct bij de kerngroep van het initiatief betrokken zijn. Om te bepalen in welke mate er sprake is van dit intern en extern contact wordt gekeken naar de persoon die het meest actief is binnen het initiatief. Dit zou een vertekend beeld op kunnen leveren, maar omdat de rol van deze personen vaak erg groot is geven de opvattingen van deze persoon een redelijk goed beeld van de opvattingen van het initiatief in zijn geheel (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, pp. 30-31). Onder andere uit de afgenomen interviews blijkt dat bij een initiatief het meeste werk door één initiatiefnemer wordt gedaan en dat de rest van de groep ook wel wat doet, maar vaak in mindere mate dan deze 'drager' van het initiatief. Opvallend hierbij is dat dit door deze personen zelden echt als een probleem wordt gezien. Er wordt gekeken naar verschillende factoren om te bepalen in hoeverre sprake is van verwevenheid met andere organisaties. De frequentie van contact met andere organisaties is hier van belang. Ook wordt gekeken of een respondent lid is van verschillende gevestigde middenveldorganisaties. Dit soort vragen komt ook terug in de interviews die zijn gehouden onder verschillende burgers. Door de initiatieven langs de twee lijnen te leggen ontstaan vier verschillende typering van initiatieven, namelijk: lichte, netwerkende, coöperatieve en federatieve initiatieven.

4.2.1 LICHTE INITIATIEVEN

Indien er weinig extern en intern contact is, spreken we van een licht initiatief. Er is geen bindend en overbruggend kapitaal. Vaak gaat het om waakzame maar betrekkelijk solitair opererende burgers. Deze burgers organiseren vaak iets voor hun medeburgers, bijvoorbeeld een buurtbarbecue of een andere sociale activiteit. Er is vaak een enthousiasteling die met een idee komt en dit uitvoert (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2009). Robert Wuthnow typeert de initiatiefnemers van lichte initiatieven treffend: *despite their own involvement, none of these people think they are saving the world. They are connecting with fellow citizens because they have time on their hands, because they feel an obligation to a friend who invited them to join a civic organization, because they like to network with influential people, because they see civic activities as stepping-stones to a better career, and because their own children benefit from their activities* (Wuthnow, 1998). Bij lichte initiatieven is zoals gezegd weinig overbruggend kapitaal, wat inhoudt dat er weinig contact is met bijvoorbeeld de (gemeentelijke) overheid. Volgens Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006, p. 42) is dit niet altijd wat de initiatiefnemers willen, die zouden graag zien dat er meer contact is met de gemeente of dat het duidelijker is of een gemeente burgerinitiatieven ondersteunt en zo ja op welke wijze. Meer betrokkenheid vanuit de kant van de overheid zou worden gewaardeerd. Initiatiefnemers zouden meer serieus genomen willen worden (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 60). Burgers vinden het bij dit type initiatieven vaak erg belangrijk om gewaardeerd te worden, het zou helpen als er een ambtenaar of een politicus aanwezig is op een door hen georganiseerde activiteit. In deze behoefte ligt ook een kans voor de gemeente om te 'scoren'. Dit soort initiatieven zou kunnen worden bevorderd door net even dat beetje extra aandacht te schenken. Geld speelt hierbij veel minder een rol, ook als er geen subsidie zou zijn, dan zouden veel initiatieven toch doorgang vinden. Natuurlijk is in veel gevallen wel geld nodig, maar het hoeft niet om erg grote bedragen te gaan. Van groter belang is dat het laagdrempelig is, dus geen ingewikkelde verantwoordingsstructuur en gecompliceerde jaarplannen, maar lage bedragen voor de huur van een zaaltje, of een bedankje aan de vrijwilligers (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 61).

4.2.2 NETWERKENDE INITIATIEVEN

Bij een netwerkend initiatief is er weinig intern contact maar wel sterk extern contact. Er is hierbij dus weinig onderling contact maar wel goed overleg tussen initiatiefnemer en overheid of andere actoren. Er is weinig bindend sociaal kapitaal, maar er is wel veel overbruggend sociaal kapitaal. Onderlinge samenwerking is gericht op het bereiken van een bepaald doel. Netwerkende initiatieven zijn vaak gericht op de buurt. Leefbaarheid is hierbij een belangrijk onderwerp. Een maatschappelijk gebeurtenis is hierbij vaak de aanleiding om actief te worden. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een herstructurering van de wijk of een ander acuut probleem. Bij netwerkende initiatieven is er in tegenstelling tot de lichte initiatieven niet slechts een 'drager' van het initiatief; er is meer sprake van (democratische) samenwerking (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 46). Initiatiefnemers van dergelijk initiatieven zijn vaak ook al actief bij andere initiatieven of organisaties, of werken als vrijwilliger. Waar de lichte initiatieven vaak gaan om 'gezelligheid' of sociale activiteiten gaat het er bij netwerkende initiatieven vaak om een bepaald doel te bereiken. Dit kan bijvoorbeeld zijn het wegwerken van de taalachterstand bij allochtonen, zoals in een van de interviews naar voren komt. Volgens Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006, p. 48) wordt deze vorm van burgerinitiatieven vaak gesteund door gemeenten om draagvlak te creëren. Hoewel subsidie van belang is voor dit soort initiatieven is het ook van belang dat er naar de initiatiefnemers wordt geluisterd. Mede ook omdat de initiatiefnemers vaak goed weten waar ze het over hebben en het van belang achten dat hun stem gehoord wordt. Hier kan ook meteen de winst liggen voor de gemeente, meer luisteren en handelen naar de input van de initiatiefnemers zal een netwerkend initiatief stimuleren. Ook kunnen andere organisaties een belangrijke rol spelen bij netwerkende initiatieven. Juist omdat deze vaak gericht zijn op een bepaald gebied, kunnen partners in een grote rol spelen, denk hierbij bijvoorbeeld aan een woningcorporatie.

Omdat er bij netwerkende initiatieven vaak al een beter contact is met externe partijen en met de gemeente, kan de gemeente ook wat strengere eisen stellen aan de verantwoording zonder dat dit initiatiefnemers direct afschrikt (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 61).

4.2.3 COÖPERATIEVE INITIATIEVEN

Bij een coöperatief initiatief is nauwelijks extern contact, maar wel intern contact. Onderling is dus veel contact, maar naar de overheid of andere actoren is weinig contact. Het gaat hier veelal om hechte maar ‘zwevende’ clubs. Er is meer bindend dan overbruggend sociaal kapitaal. In dit geval gaat het vaak om een groep burgers die samen iets willen bereiken, maar misschien nog niet zo goed weten bij wie ze moeten zijn en waar ze kunnen aankloppen, dit omdat er geen overbruggend kapitaal is. Bij deze initiatieven zien we vaak wijk- en buurtverenigingen. De mate van tevredenheid hangt vaker af van hoe het in de organisatie zelf gaat dan wat de resultaten zijn die de organisaties bereiken. Net zoals bij lichte initiatieven missen initiatiefnemers bij coöperatieve initiatieven vaak de betrokkenheid van de gemeente. Het enkel geven van subsidie is niet genoeg, men verwacht dat de overheid luistert en dat ze serieus genomen worden in de besluitvorming. Deelnemers aan coöperatieve initiatieven zijn vaak minder bedreven in het contact zoeken met overheden. Het is dus aan de overheid om hier op in te springen en hier rekening mee te houden. Het is aan de overheid om het signaal te geven dat ze daadwerkelijk luistert naar wat de burger te vertellen heeft. Hoewel bij een coöperatief initiatief men “elkaar al heeft” moet de gemeente zich er op richten om waardering uit te spreken, dit is voor deze groep van groot belang. (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, pp. 53, 62).

4.2.4 FEDERATIEVE INITIATIEVEN

Als laatste is er de variant waarbij zowel sprake is van intern als extern contact, dit worden federatieve initiatieven genoemd. Men heeft dus onderling veel contact maar er is ook genoeg contact met de buitenwereld zoals de overheid en andere actoren. Er is bindend en overbruggend kapitaal (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, pp. 33-34). Dit is volgens Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) de meest voorkomende variant van burgerinitiatieven. Mensen uit deze organisaties hebben goed contact met zowel de eigen leden als externen, zoals de gemeente, dit komt vaak voort uit de contacten van leden. Vaak komt het voor dat de gemeente of een andere organisatie meedraait in het initiatief. De doelstellingen van dergelijke initiatieven is zeer divers. Omdat door de interne en externe contacten deze initiatieven vaak over een hoge mate van zelfredzaamheid beschikken, is de betrokkenheid die bij de andere typen naar voren kwam in dit geval minder belangrijk. Subsidie is bij dit type initiatief wel van belang en ook wat men van de overheid verwacht en verlangt. Hier kan de overheid zijn pijlen dus op richten als het gaat om een federatief initiatief. Ook kan de overheid bij dit soort initiatieven hogere eisen stellen. Vaak gaat het om grote initiatieven of organisaties waarbij een professionelere houding verwacht mag worden. Dit kan door de nauwere verwevenheid die bij dit soort initiatieven aanwezig is.

Nu we de vier typen hebben beschreven zetten we ze voor het overzicht in een tabel.

	Veel extern contact (+)	Weinig extern contact (-)
Veel intern contact (+)	Federatief initiatief (++)	Coöperatief initiatief (--)
Weinig intern contact (-)	Netwerkend initiatief (-+)	Licht Initiatief (--)

Tabel 3. Typen initiatieven.

4.3 DE TYPOLOGIE IN DE PRAKTIJK

Om te kijken naar de netwerken van de initiatieven die in dit onderzoek door middel van de interviews onder de loep zijn genomen, kijken we allereerst naar wie het initiatief neemt. Is dit een individuele burger of gaat het om bijvoorbeeld een vereniging? Vervolgens kijken we naar hoe hecht de banden van de initiatiefnemer zijn met andere mensen in de buurt (het interne contact) en met mensen van andere organisaties en de gemeente (externe contact). Om dit te achterhalen zijn een aantal vragen gesteld.

Zo wilden we weten of de mensen uit de kerngroep voor en tijdens het initiatief elkaar kenden en veel contact hadden (intern contact), maar ook of deze mensen nog lid waren van andere organisaties zoals een sportvereniging of kerk, daarnaast wilden we weten of de respondenten (veel) contact hadden met de gemeente (extern contact). Lid zijn van een vereniging kan bijdragen aan de mate van participatie. Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006b) noemen dit de reeds in paragraaf 2.2.3 besproken '*enabled to*' factor. Dit betekent zo veel als dat mensen in staat moeten zijn om te participeren. Het blijkt dat burgers eerder participeren als ze onderdeel uitmaken van een groep. We zullen nu per initiatief bekijken wie de initiatiefnemer was, tot welk type initiatief in termen van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) het initiatief behoort en wat de invloed is op de *enabled-to* factor.

4.3.1 ZWOLLE

In Zwolle zien we dat de eerste initiatiefnemer ZW4 (2010) in haar eentje met een initiatief is gekomen. Ze wilde graag iets realiseren en woonde nog niet erg lang in de buurt, daarom kenden ze ook niet veel mensen in de buurt. Wel is ze vervolgens op zoek gegaan naar medestanders om niet alleen met het initiatief te moeten komen. Deze medestanders heeft ze uiteindelijk gevonden. Het initiatief werd dus eigenlijk door een groepje burgers genomen. ZW4 (2010) is wel duidelijk de hoofdinitiatiefnemer, de projecttrekker in termen van Van de Wijdeven en Hendriks (2010). Kijken we naar de mate van intern en extern contact van ZW4 (2010) dan kunnen we concluderen dat zij de kerngroep vooraf niet goed kende, tijdens en vooraf nauwelijks contact hadden en verder ook geen contact had met de mensen die onderdeel uitmaken van het initiatief. Daarnaast heeft ZW4 (2010) verder eigenlijk geen contact met externe actoren, op de voetbalvereniging na (ZW4, 2010). Hieruit kunnen we opmaken dat het hier om een licht initiatief gaat waarbij weinig tot geen intern en extern contact is. Ook zien we dat ZW4 (2010) graag zou zien dat de overheid meer betrokken is bij de initiatieven en dat ze vindt dat de gemeente sneller moet reageren (ZW4, 2010). Kijken we naar de E-factor dan zien we dat deze hier zeker van belang is. ZW4 zou niet alleen met het initiatief zijn gekomen, ze is eerst op zoek gegaan naar mensen om haar heen om zich bij het initiatief aan te sluiten. In het geval van ZW5 (2010) zien we andere situatie. Het initiatief is door de jongerenvereniging genomen, maar ZW5 (2010), een alledaagse doener volgens de typering van Van de Wijdeven en Hendriks (2010), is wel duidelijk de hoofdinitiatiefnemer. Hij is degene die het voorstel bij de gemeente heeft ingediend om mee te doen voor de buurtbudgetten. Ook leidde hij de campagne voor de verkiezing van het initiatief. Kijken we vervolgens naar het interne en externe contact dan zien we dat ZW5 (2010) voorafgaand aan het initiatief de rest van de initiatiefgroep al goed kenden en daarmee frequent contact had. Tijdens het initiatief werd dit contact wat minder, maar dit kwam omdat er een aantal zaken 'liepen' en er dus geen reden was voor extra overleg en contact. We concluderen hieruit dat ZW5 (2010) veel intern contact heeft. Kijken we naar het externe contact dan zegt ZW5 (2010) niet alleen lid te zijn van organisaties zoals de *Moskee* of de sportvereniging, maar ook binnen de gemeente veel contacten te hebben. We kunnen hieruit concluderen dat ZW5 (2010) dus naast veel intern contact ook veel extern contact heeft. Het gaat daarom in dit geval om een federatief initiatief. De grote mate van interne en externe contacten zorgen ervoor dat ZW5 (2010) ruim in staat is (*enabled to*) om met een initiatief te komen. ZW5 (2010) geeft aan dat het werk vanuit de *Moskee* op de E-factor de meeste invloed heeft.

4.3.2 HELLENDOORN

Als we kijken naar Hellendoorn dan zien we twee initiatiefnemers van hetzelfde initiatief. In dit geval was het een groep burgers die vanuit een georganiseerd verband (het buurtbeheer) met een initiatief is gekomen. Voor beide initiatiefnemers geldt dat ze, doordat ze lid waren van het buurtbeheer, veel intern contact hadden. Er is wat de factor intern contact betreft geen verschil tussen beide respondenten in Hellendoorn (HE2; HE3, 2010). Kijken we naar het externe contact dan geven beide respondenten aan dat zichzelf en de leden van het buurtbeheer vaak lid zijn van andere organisatie zoals de kerk of de sportvereniging (HE2; HE3, 2010). Ook is er veel contact met andere organisaties. Met de gemeente is weliswaar minder contact door HE3 (2010), HE2 (2010) heeft dit contact wel.

Voor HE3 zouden we kunnen zeggen dat er vooral veel intern contact is en door minder contact met de gemeente een beperkt extern contact. Indien we enkel naar HE3 (2010) zouden kijken, dan zouden we moeten concluderen dat het hier gaat om een coöperatief initiatief. Dit past ook in het beeld dat Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) schetsen van de netwerken van de buurtvereniging. Toch heeft de initiatiefgroep ook veel externe contacten, zo blijkt in elk geval uit het verhaal van HE2 (2010). Zij geeft aan ook goede contacten met de gemeente te onderhouden naast het contact dat er met andere externe actoren is. Kijken we naar HE2 dan kunnen we concluderen dat het hier gaat om een federatief initiatief. Ook hier blijkt weer dat het lid zijn van het buurtbeheer en actief zijn in verschillende organisaties de initiatiefnemers in staat stellen (*enable to*) met het initiatief te komen. Kijken we dus enkel naar de individuele respondenten dan zien we een coöperatief en een federatief initiatief. Omdat beide respondenten echter deel uit maken van hetzelfde initiatief, kunnen we hier zeggen dat het gaat om een federatief initiatief. HE3, die zelf geen extern contact heeft, kan voor het nemen van het initiatief gebruik maken van het netwerk dat via HE2 beschikbaar is.

4.3.3 HOOGEVEEN

Als laatste bekijken we wie met het initiatief komen in Hoogeveen. Kijkend naar de initiatiefnemers dan zien we bij beide respondenten dat de initiatiefgroep het idee voordraagt bij De Smederijen. We moeten er hier wel rekening mee houden dat het initiatief natuurlijk niet zomaar bij de initiatiefgroep terecht komt. Dit moet eerst door burgers worden aangedragen, in beide gevallen is dit door een groep burgers gedaan. HO3 (2010) maakt zelf deel uit van zo'n initiatiefgroep. Kijken we naar de mate van intern en extern contact dan zien we dat HO3 (2010) aangeeft dat de initiatiefgroep elkaar van te voren niet kenden en dus ook geen frequent contact met elkaar had. Dit contact werd wat intensiever toen de groep daadwerkelijk bezig ging met het initiatief. De contacten werden echter niet gebruikt om onderling problemen op te lossen. Kijken we naar het externe contact dan zien we dat HO3 (2010) wel lid was van andere organisaties, in dit geval de kerk en de sportvereniging. Echt contact met andere organisaties was er niet, ook was er geen contact met de gemeente. Hieruit kunnen we concluderen dat het hier gaat om een licht initiatief, immers HO3 (2010) heeft zowel weinig intern als extern contact. Ook herkennen we hier het beeld dat door Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) wordt geschetst dat lichte initiatieven vaak gericht zijn op kleine onderwerpen voor de buurt. In het geval van HO4 (2010) zien we dat zij de groep waarmee ze het initiatief heeft genomen van jongs af aan al kende, onder andere van de kerk. Ook had deze groep geregeld contact met elkaar. Tijdens het initiatief heeft deze groep veel contact met elkaar gehad, en schroomden ze niet om bij problemen een beroep op elkaar te doen. Extern contact was er minder, weliswaar is HO4 (2010) actief betrokken bij de kerk en de sport- en muziekvereniging, er is verder geen contact met andere organisaties of met de gemeente. Hieruit kunnen we concluderen dat het hier gaat om een coöperatief initiatief. We zien hier bij beide respondenten ook duidelijk de E-factor weer terug, de initiatiefnemers zijn lid van andere organisaties waarvan ze andere mensen kennen en nemen in samenwerking met anderen het initiatief.

4.4 CONCLUSIE

In dit hoofdstuk hebben we de vraag *Hoe kunnen we de netwerken van die initiatieven typeren* beantwoord. Als we kijken naar wie het initiatief neemt dan zien we dat dit zowel een individuele burger is zoals in Zwolle, maar ook groepen burgers zoals in Hellendoorn en Hoogeveen. Wel zit er altijd een groep burgers achter het initiatief, ook al is er slechts een persoon (de hoofdinitiatiefnemer) die met het initiatief bij de gemeente komt. In het geval waar de initiatiefnemer nog geen andere mensen kent, gaat ze hiernaar eerst opzoek alvorens met het initiatief te komen. Dit omdat mensen in een groep eerder geneigd zijn om met een initiatief te komen, dit sluit aan bij de theorie van Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006b) en Verba, Schloszman, & Brady (1995). Kijken we naar de E-factor dan zien we dat de stelling van Verba, Schloszman, & Brady (1995) wordt bevestigd. Zij zeggen dat de werkplek, vrijwilligerswerk en de kerk, de plaatsen zijn waar burgers *civic skills* opdoen die, zoals in hoofdstuk 3 is besproken, nodig zijn

voor participatie. Veel initiatiefnemers geven immers aan lid en/of actief te zijn bij de kerk (of *Moskee*). Om de netwerken van de initiatieven te typeren hebben we gekeken naar de hoeveelheid van intern en extern contact. We hebben hieruit kunnen afleiden dat er in Zwolle een federatief initiatief was en een licht initiatief. In Hellendoorn ging het ook om een federatief initiatief. In Hogeveen zagen we een coöperatief en een licht initiatief. Vertalen we dit naar tabel 2 dan zien we:

	Veel extern contact (+)	Weinig extern contact (-)
Veel intern contact (+)	Federatief initiatief (++) ZW5, HE2, (HE3)	Coöperatief initiatief (++) HE3, HO4
Weinig intern contact (-)	Netwerkend initiatief (++) Geen	Licht Initiatief (--) ZW4, HO3

Tabel 4. typen initiatieven per gemeente

Het netwerkende initiatief, waarbij er vooral veel contact is met de gemeente en andere organisaties, komt in dit onderzoek niet naar voren. Dit sluit aan bij de verwachtingen uit het *CLEAR* model waarbij gezegd wordt dat mensen sneller zullen participeren als ze dit in het verband van een groep kunnen doen (de E-factor).

5 HOE ZIJN INITIATIEVEN ONDERSTEUND?

5.1 INLEIDING TOT HET HOOFDSTUK

Nu we hebben gekeken naar hoe initiatieven getypeerd kunnen worden in termen van persoonlijke hulpbronnen en motivatie en hebben gekeken hoe de netwerken van de initiatieven getypeerd kunnen worden en welke rol dit heeft op het nemen van een initiatief, is het tijd om te kijken wat de overheid hieraan kan doen. We bespreken in dit hoofdstuk nogmaals kort welke regelingen de betrokken gemeenten gebruiken om burgerparticipatie te bevorderen⁸. Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) zeggen dat verschillende soorten initiatieven ook een verschillende houding en aanpak van de gemeente vereisen, hier zullen we dieper op in gaan. Tot slot zullen we kijken hoe de individuele initiatieven daadwerkelijk zijn ondersteund. In dit hoofdstuk komen de A- en R-factor aan de orde. De eerste komt naar voren in de aanpak van gemeente, hoe actief zijn ze in het aantrekken van burgers om met een initiatief te komen. Ook kijken we naar hoe de gemeente heeft gereageerd op burgers en of en hoe waardering naar voren komt.

5.2 DE ZAK MET GELD

In Zwolle wordt zoals gezegd gewerkt met een systeem van wijkbudgetten. Dat wil zeggen dit is het instrumentarium waar wij naar hebben gekeken, en waarvan gebruikt is gemaakt door de burgers die we hebben geïnterviewd. Er worden in Zwolle ook nog andere methoden gehanteerd, maar die zijn in het kader van de interviews niet naar voren gekomen. Het buurtbudget wordt gebruikt om burgers uit te nodigen om met een initiatief te komen. Burgers krijgen bericht dat hun wijk is geselecteerd voor de buurtbudgetten en kunnen dan ideeën aandragen. Bewonersbudgetten is een vorm die veel wordt gebruikt en vaak succesvol blijkt (van Zuylen, 2009). Het bedrag dat voor de buurtbudgetten beschikbaar is gesteld bedraagt ongeveer €30 per huishouden. De geboden ondersteuning gaat voornamelijk om een financieel middel (ZW1, 2010). Of dit ook hetgeen is wat burgers willen zal blijken als we de interviews behandelen.

In Hellendoorn wordt gewerkt met het project Hellendoorn in Actie en de lerende gemeenschap. Concreet kwam dit er voor het initiatief van de respondenten in Hellendoorn op neer dat ze een financiële steun in de rug kregen voor het organiseren van hun initiatief. Echter minder dan in Zwolle, het is de bedoeling dat de burgers zelf ook nog sponsors vinden. Deze gedachte past ook beter bij de kenmerken van de gemeente Hellendoorn, als gemeente met verschillende dorpen, dan bij de gemeente Zwolle. In een dorp kent men elkaar vaak beter en is het makkelijker contacten te leggen, de lijnen zijn korter. Daarom zal het in Hellendoorn makkelijker zijn voor de initiatiefnemer om deze extra middelen bij elkaar te krijgen.

In Hoogeveen ten slotte zijn De Smederijen actief die in hun werking beschreven staan in paragraaf 2.5.3. Voor de initiatiefnemers kwam dit er concreet op neer dat ze naast het initiatief waarvoor geld ter beschikking werd gesteld, werden geholpen bij het nadenken over het initiatief. In Hoogeveen is een onderdeel van de regeling dat de initiatiefnemers iets 'terug doen' voor de buurt. Dit als een soort tegenprestatie voor het geld dat ze ontvangen om hun initiatief uit te voeren.

5.3 ONE SIZE FITS ALL, OF MAATWERK?

Gemeenten zijn gebaat bij burgerinitiatieven, zo zeggen Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006, pp. 57, 58). Ze zullen burgers daarom ook vaak uitnodigen of uitdagen om met een initiatief te komen.

⁸ Voor een uitgebreide analyse van de verschillende methoden verwijs ik graag naar het stuk van Dorien Visser (Visser, D.I. (2010) *omgaan met burgerinitiatieven: een onderzoek naar de ondersteuning van burgerinitiatieven door gemeenten, gelet op evenredige participatie* Enschede: Universiteit Twente)

Eigenlijk heeft de gemeente hier dan een initiërende rol. Dit blijkt ook uit de verschillende methoden die gemeenten hanteren om initiatieven uit te lokken en te ondersteunen zoals in de vorige paragraaf is besproken. Toch zijn het de burgers die uiteindelijk met het daadwerkelijke idee moeten komen en zijn zij het ook die het idee uit moeten voeren. Hoewel er in de verschillende vormen van facilitering verschillen te zien zijn, is het belangrijkste onderdeel het bieden van een financiële ondersteuning van het initiatief. Dit is natuurlijk ook niet erg verrassend, geld is immers nodig voor het uitvoeren van het initiatief en een van de door Verba, Schlozman, & Brady (1995) genoemde hulpmiddelen die nodig is voor het nemen van een initiatief. Bovendien hebben we eerder al gezien dat burgers met het initiatief zijn gekomen omdat de gemeente een financiële ondersteuning aanbiedt. Indien deze niet aanwezig zou zijn, zouden vijf van de zes niet met het initiatief zijn gekomen. Maar de vraag is of iedereen alleen maar zit te wachten op een financiële handreiking van de gemeente, of dat de gemeente op meerdere wijzen waardevol kan zijn bij het ondersteunen van burgerinitiatieven. Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) zeggen dat verschillende soorten initiatieven ook een verschillende behoefte hebben qua ondersteuning aan de kant van de gemeente. Zo zeggen ze dat lichte initiatieven, waar weinig bindend en overbruggend kapitaal aanwezig is, de initiatiefnemers met name behoefte hebben aan een betrokken houding van de overheid. Ze moeten niet vast komen te zitten in een web van bureaucratie en ambtenarij met allerlei regels en afdelingen, maar direct geholpen worden bij het nemen van een initiatief. Ook is het belangrijk dat mensen die de gemeente of overheid representeren aanwezig zijn bij activiteiten die door de initiatiefnemer worden georganiseerd (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, pp. 60-61). Voor dit soort initiatieven zijn volgens Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) doorgaans geen grote bedragen vereist. Netwerkende initiatieven vereisen juist een meer luisterende houding van de gemeente. Vaak zijn dit soort initiatieven meer gericht op een concreet *single item* en niet op langdurige lopende projecten. Ook het luisteren helpt erbij om de juiste keuzes te maken. Wat betreft de subsidie kan deze gerichter worden verstrekt. Omdat bij coöperatieve initiatieven er weinig overbruggend kapitaal is maar wel veel bindend kapitaal, is het hier juist belangrijk, dat er net als bij lichte initiatieven aandacht is voor het idee van de initiatiefnemers, ze willen gewaardeerd worden (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 62). *Coöperatieve burgers zijn erg gemotiveerd om te doen wat ze doen, maar ze willen wel graag dat hun bijdrage ook gezien wordt* (Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2006, p. 62) Federatieve initiatieven tot slot zijn juist vooral gebaat bij de financiële middelen, omdat er al voldoende overbruggend en bindend kapitaal is. Hoewel er bij de verschillende typen initiatieven een veranderende behoefte is, wil dit niet zeggen dat de andere factoren niet ook belangrijk blijven. Enkel subsidie is dus niet voldoende om de belemmeringen voor het nemen van een federatief initiatief weg te nemen. Ter ondersteuning wil men ook belangstelling krijgen en serieus genomen worden. Volgens Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) kan bij ondersteuning dus geen *one size fits all* aanpak worden gebruikt. Kijken we naar de initiatieven die tijdens de interviews onder de loep zijn genomen dan zien dat er per gemeente slechts een regeling⁹ naar voren komt, terwijl er in termen van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006) verschillende initiatieven worden genomen. De vraag is of deze regeling voldoende variëteit en flexibiliteit biedt om aan de wensen van de initiatiefnemers te voldoen. Of dit gevolgen heeft op wat de initiatiefnemers te zeggen hebben over de ondersteuning behandelen we in de volgende paragraaf.

5.4 WAT VIND DE INITIATIEFNEMER ZELF

Zoals bij ieder hoofdstuk zullen we het onderwerp per gemeente behandelen. Er is een aantal vragen gesteld die betrekking hebben op de tevredenheid en de mening van de burger over de wijze van ondersteuning¹⁰. We zullen niet ieder punt afzonderlijk bespreken maar per initiatiefnemer een samenvatting geven van zijn of haar bevindingen.

⁹ Wat daarmee niet uitsluit dat een gemeente niet meerdere methoden van ondersteuning heeft.

¹⁰ Zie hiervoor bijlage A

Daarnaast kijken we of de behoefte ondersteuning overeenkomt met de verwachting van Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006) met betrekking tot het type initiatief.

5.4.1 ZWOLLE

Als eerste kijken we weer naar ZW4 (2010). Zij geeft aan dat de regeling van de gemeente niet precies aansloot op wat zij wilde, dit kwam omdat niet alles mogelijk was wat ZW4 (2010) graag zou willen. Daarnaast zegt ze, zoals volgens Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006) te verwachten is bij een licht initiatief, dat ze graag betrokkenheid van de gemeente wil zien. Deze is volgens haar wel goed geboden. Daarnaast geeft ze aan dat ze het belangrijk vindt dat er naar haar geluisterd wordt en dat ze serieus wordt genomen. ZW4 (2010) heeft de ondersteuning ook als zodanig ervaren. Wel vindt ze dat de gemeente niet al te best communiceert en soms traag is. Sinds het project is goedgekeurd is er eigenlijk nog niks gebeurd. Wel geeft ZW4 (2010) aan zelf ook verder nog niets te hebben ondernomen. Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006) waarschuwen voor deze valkuil. Kleine projecten zoals deze moeten meteen worden aangepakt. Ook was er volgens ZW4 (2010) niet echt een duidelijk aanspreekpunt, dit zou de gemeente wat ZW4 (2010) betreft wel mogen aanpassen. Advies en ondersteuning was er wel voldoende volgens ZW4 (2010). Ook de geboden financiële ondersteuning was voldoende, het initiatief kan worden gerealiseerd met het geld van de gemeente. Dat dit middel belangrijk is blijkt uit de opmerking van ZW4 (2010) dat ze, als de buurtbudgetten er niet waren geweest, niet met het initiatief was gekomen. Kijken we naar de waardering dan geeft ZW4 (2010) aan dat hoewel er wel enige vorm van waardering was, ze er toch wat meer van had verwacht, bijvoorbeeld door het plaatsen van een stukje in de lokale krant. De verwachting van welke vormen van ondersteuning geboden worden sluit in dit geval dus aan bij wat Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006) hierover zeggen, vooral ondersteuning en waardering zijn belangrijk. Dit wordt enerzijds door de gemeente gerealiseerd, maar er is volgens ZW4 (2010) ruimte voor verbetering.

Bij ZW5 (2010) ging het om een federatief initiatief. ZW5 (2010) geeft aan dat de gemeentelijke regeling goed aansluit bij de verwachtingen en het idee van de initiatiefnemer. De voorwaarden die door gemeente zijn gesteld werden niet als beperkend ervaren maar eerder als een houvast, een kader waarbinnen het initiatief vorm geven kan worden. Ook blijkt uit dit voorbeeld de flexibiliteit van de gemeente. Hoewel de buurtbudgetten primair bedoeld zijn voor een bepaalde wijk en het initiatief zich ook op deze wijk moet richten, werd er in dit geval niet moeilijk gedaan. Het talentencentrum moest zich wel primair richten op de bewoners uit de buurt, en dit is ook gebeurd. Toch is het voor mensen buiten de wijk wel mogelijk om deel te nemen aan de cursussen die worden aangeboden. Er is vanuit de kant van de initiatiefnemer wel behoefte aan ondersteuning, vooral aan meedenken en natuurlijk financiële steun. Zo wilde ZW5 (2010) graag weten of er nog meer soortgelijke projecten waren zodat daarmee geklankbord kon worden. De gemeente heeft deze ondersteuning geboden. Daarnaast heeft de gemeente nog meer ondersteuning aangeboden, maar dit was niet nodig omdat ZW5 (2010) vanuit de jongerenvereniging het een en ander kon regelen. Ook dit sluit aan bij het beeld van Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006) als zij zeggen dat een federatief initiatief vooral behoefte heeft aan een financiële ondersteuning. ZW5 (2010) is zeer tevreden over de wijze van ondersteuning van de gemeente en over de houding die de gemeente heeft. Een punt van kritiek dat ZW5 (2010) noemt is de timing van de verkiezing, die in de vakantie plaatsvond. Hierdoor waren er veel potentiële stemmers niet. Uiteindelijk is het initiatief wel verkozen, maar dit zou volgens ZW5 (2010) beter kunnen. Hoewel ZW5 (2010) goede contacten heeft met de gemeente en weet wat de mogelijkheden zijn, is het volgens hem goed als de gemeente dit meer naar buiten uitstraalt zodat ook de mensen die niet over zo'n goed netwerk beschikken geprikkeld worden om met een initiatief te komen. Over de financiële ondersteuning kan gezegd worden dat deze voldoende was. Opvallend is bij dit initiatief dat ZW5 (2010) aangeeft ook met het initiatief te zijn gekomen indien de wijkbudgetten er niet waren geweest, hij had dan geprobeerd het geld ergens anders vandaan te halen. Wat waardering betreft geeft ZW5 (2010) aan dat dit ook ruim voldoende was. Uit het interview bleek wel dat dit punt minder belangrijk wordt geacht door ZW5 (2010) als door ZW4 (2010).

Dit sluit ook hier aan bij de verwachtingen van Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006). Financiële ondersteuning was bij dit initiatief belangrijker dan betrokkenheid of een luisterende houding van de gemeente.

5.4.2 HELLENDOORN

In Hellendoorn gaat het zoals al eerder gezegd om één initiatief. Toch is er wel verschil tussen de initiatiefnemers. HE2 (2010) geeft aan dat de gemeentelijke regeling goed aansloot bij wat zij wilde. HE3 (2010) zegt dat er een aantal voorwaarden was waaraan voldaan dienden te worden en dat dit dan zelf gefinancierd moest worden. Zo was er geen drankvergunning, kosten die hiervoor gemaakt moesten worden dienden zelf te worden betaald. Hierdoor kwamen de kosten van het initiatief hoger te liggen. Hierover was ze wat minder tevreden. Beide respondenten geven aan dat er niet echt non-financiële ondersteuning van de gemeente nodig was, omdat ze werken vanuit het buurtbeheer en vanuit deze organisatie voldoende kennis en ervaring hebben om het initiatief uit te voeren. De inbreng van de gemeente werd door HE2 (2010) en HE3 (2010) soms als overbodig beschouwd, bijvoorbeeld het advies over hoe een brief opgesteld dient te worden. HE2 (2010) geeft als groot nadeel aan dat je voor het initiatief verplicht bent om je plannen in ambtelijke taal op te stellen en te voorzien van sociaal wenselijke uitspraken als 'het bevorderen van sociale cohesie'. Dit is ook een voorwaarde voor toekenning van de gemeentelijke bijdrage. Je krijgt dan het gevoel dat het niet helemaal je eigen initiatief meer is (HE2, 2010). Het advies van HE2 (2010) aan de gemeente is dan ook om het ambtelijke er zo veel mogelijk uit te halen. Kijken we naar de waardering dan zien we dat HE2 (2010) qua waardering niet veel verwacht van de gemeente. Waardering van de kant van de mensen die aanwezig waren op de burendag is voor HE2 (2010) belangrijker. HE3 (2010) vindt het jammer dat de gemeente niet veel heeft gedaan ter waardering. Uiteindelijk zijn beide respondenten tevreden dat een wethouder de dag heeft geopend en zij ervaren dit als genoeg waardering van de gemeente. Ook dit sluit weer aan bij het beeld dat Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006) schetsen. Zoals gezegd kan het initiatief gezien vanuit HE2 (2010) beschouwd worden als een federatief initiatief. Vanuit het perspectief van HE3 (2010) ging het hier om een coöperatief initiatief. HE3 (2010) geeft dan ook aan dat ze het belangrijk vindt om ook serieus genomen te worden. Financiële middelen zijn ook beschikbaar gesteld door de gemeente, het was echter lang niet genoeg om de dag te organiseren. De initiatiefnemers zijn dus druk op zoek geweest naar extra sponsors. Omdat ze echter het maximale bedrag dat door Hellendoorn In Actie beschikbaar wordt gesteld hebben gekregen zijn ze wel tevreden over de financiële kant van de ondersteuning.

5.4.3 HOOGVEEEN

In Hoogeveen sluit de gemeentelijke aanpak van De Smederijen goed aan bij de wensen van HO3 (2010). Er is genoeg ruimte voor overleg en de gemeente heeft een luisterende houding. HO3 (2010) geeft ook aan dat ondersteuning van de gemeente noodzakelijk is om het initiatief tot een succes te brengen. Deze ondersteuning heeft ze ook gekregen, niet alleen in de vorm van financiële middelen maar ook meedenken en adviseren en het aanbieden van een zaaltje om te vergaderen. Toch is er ook hier ruimte voor verbetering. Zo is volgens HO3 (2010) de gemeente af en toe traag en niet altijd even duidelijk met communiceren. Ook worden sommige afspraken vergeten of niet helemaal nagekomen. Al met al echter is HO3 (2010) zeer tevreden over de gemeente. Ook over de mate van waardering is HO3 (2010) te spreken. De mensen die betrokken zijn met De Smederijen geven waardering en verder is er aandacht voor het initiatief in een krantje en is er een prijs, de kroonzegel, voor het beste initiatief. Als laatste waren er ook voor dit initiatief voldoende financiële middelen aanwezig. Ook is het hier de bedoeling dat initiatiefnemers nog op zoek gaan naar extra inkomsten voor hun initiatief en moeten ze een tegenprestatie leveren. HO3 (2010) vindt dit een goede regeling. Ook hier komt in het interview weer naar voren dat het initiatief er niet genomen zou zijn indien het geld van De Smederijen er niet was geweest. Zoals in het vorige hoofdstuk naar voren is gekomen gaat het hier om een licht initiatief. Het lag dus in de lijn der verwachting dat betrokkenheid en waardering belangrijk waren bij dit initiatief. De houding van de gemeente sluit aan bij de verwachting van HO3 (2010).

Het beeld dat HO4 (2010) heeft van de houding en wijze van ondersteuning van de gemeente is wat anders dan dat van HO3 (2010). Wat betreft het aansluiten van de ideeën en wensen van HO4 (2010) op de regeling is zij het eens met HO3 (2010) en is van mening dat de regeling aansluit op de ideeën en wensen van de initiatiefnemer. De gemeente denkt mee en stelt een aantal logische voorwaarden aan het initiatief met het doel het initiatief beter te maken. Zo mocht een voetbaldoeltje bijvoorbeeld geen netten hebben omdat dit snel stuk gemaakt kan worden, het moest als het ware 'hufferproof' zijn. Toch is er wel een aantal regels, bijvoorbeeld met betrekking tot de doelgroep waarvoor het initiatief genomen mag worden, waar HO4 (2010) zich niet helemaal in kan vinden. HO4 (2010) geeft aan dat de betrokkenheid van de gemeente¹¹ wel wat te wensen overlaat. HO4 (2010) geeft aan eigenlijk alles met haar initiatiefgroep te hebben gedaan en dat ze van De Smederijen geen enkele ondersteuning heeft gekregen. Dit had ze graag anders gezien. Ook geeft ze aan dat de communicatie van de gemeente naar de burger beter kan. Vaak horen ze niets van plannen. Ze wil dat de gemeente luistert naar de ideeën van de bewoners. Toch geeft ze aan *overall* wel tevreden te zijn met De Smederijen; zonder zou het initiatief niet van de grond gekomen zijn. Als we kijken naar de waardering dan geeft HO4 (2010) aan dat ze dit eigenlijk niet zo belangrijk vindt. Dat wil zeggen van de kant van de gemeente, waardering van de mensen uit de buurt stelt zij wel zeer op prijs. Bij een coöperatief initiatief is betrokkenheid volgens Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak belangrijk, in het interview zien we dat HO4 (2010) dit dan ook graag had gezien. Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak (2006) geven aan dat bij een coöperatief initiatief een luisterende houding van de gemeente minder van belang is. Voor HO4 (2010) is dit niet het geval, zij wil serieus genomen en gehoord worden door de gemeente. Subsidie speelt natuurlijk ook een belangrijke rol. Net als HO3 (2010) is HO4 (2010) het eens met de regeling zoals die vanuit De Smederijen wordt opgelegd. Ook hier geldt dat het initiatief er niet was geweest indien De Smederijen er niet zou zijn.

Opvallend is het verschil in mening over de ondersteunende rol van de gemeente. Waar HO3 (2010) vol lof is, kan het volgens HO4 (2010) allemaal veel beter. Waar dit precies door komt is helaas onduidelijk. Het verschil kan hem zitten in dat HO3 (2010) onderdeel is van de initiatiefgroep, via deze groep komt de informatie wel bij de gemeente terecht en andersom.

5.5 CONCLUSIE

In dit hoofdstuk hebben we de vraag: ***Hoe zijn initiatieven ondersteund en worden verschillende initiatieven op verschillende wijze gefaciliteerd?*** beantwoord door allereerst nog eens kort stil te staan bij de methoden die door de ondervraagde gemeenten gebruikt worden. Daarna hebben we gekeken of de verschillende typen initiatieven zoals beschreven door Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak een verschillende wijze van ondersteuning vereisen. Als laatste hebben we gekeken hoe initiatieven daadwerkelijk zijn ondersteund en hoe deze ondersteuning is ervaren door de verschillende respondenten. Hieruit is naar voren gekomen dat verschillende typen initiatieven en de daarbij horende initiatiefnemers op een verschillende manier ondersteund willen worden. We zien dus dat een *one size fits all* aanpak niet de juiste is. Hoewel de verschillende gemeenten alle een verschillende methode hebben van ondersteuning, delen ze de voor de burger belangrijkste factor: geld. We zien dat het beschikbaar stellen van geld een onmisbare factor is bij het ondersteunen van initiatieven. Indien dit geld er niet zou zijn zouden alle initiatieven, op een na, niet genomen zijn volgens de initiatiefnemers. We zien ook dat, vooral bij de kleine initiatieven, een bureaucratische houding, waarbij de initiatiefnemer allerlei vaste regels en vormen moet volgen, als zeer negatief wordt ervaren door de initiatiefnemers. Traagheid en slecht communiceren zijn de grootste kritiekpunten van de initiatiefnemers. Opvallend is dat hoewel waardering krijgen volgens Evelien Tonkens erg belangrijk is, dit niet in alle interviews naar voren komt. Het toewijzen van bijvoorbeeld een budget is voor veel burgers al waardering genoeg.

¹¹ In casu de gemeente in de zin van De Smederijen .

De verwachting richting de gemeente is in veel gevallen niet hoog, burgers verwachten niet veel van de gemeente op het gebied van waardering. Daarbij dient gezegd te worden dat bij lichte en coöperatieve initiatieven de initiatiefnemers, naast de onmisbare financiële middelen¹², wel vooral waardering en betrokkenheid van de gemeente willen. Voor dit soort initiatieven gaat de opmerking van Evelien Tonkens dus wel op. Voor het federatieve initiatief is subsidie vaak de belangrijkste factor. De andere zaken zijn vaak al geregeld, betrokkenheid is daarom van minder belang voor dit soort initiatieven. Het heeft dus ook geen zin om dit koste wat kost toch door te drukken. In dit geval kan betrokkenheid worden gezien als onwenselijke bemoeizucht/ het overnemen van het initiatief. Uit het voorbeeld van ZW5 (2010) bleek dat het wel op prijs werd gesteld dat er navraag wordt gedaan, of alles gaat zoals gehoopt. Van belang is dat ondersteuners meedenken vanuit het perspectief van de initiatiefnemer.

¹² deze zijn voor dit soort initiatieven vaak slechts in beperkte mate nodig.

6 ERVAREN BETROKKENEN HET INITIATIEF ALS SUCCESVOL?

6.1 INLEIDING OP HET HOOFDSTUK

Zoals we in het eerste hoofdstuk hebben aangegeven vinden we een initiatief succesvol indien er aan de wensen, verwachtingen en eisen van de initiatiefnemer wordt voldaan. Toch zal blijken dat een burger het initiatief vooral als een succes beschouwt als de plannen zoals de initiatiefnemer ze heeft bedacht, al dan niet aangepast in overleg met de ondersteuner, daadwerkelijk worden uitgevoerd. Een aantal van deze wensen, eisen en verwachtingen hebben we eigenlijk al in het vorige hoofdstuk behandeld toen we het hadden over de wijze van ondersteuning en de vraag of het binnen de gemeentelijke regeling mogelijk was het initiatief naar wens uit te voeren. We zullen die hier niet herhalen. Uit de interviews blijkt dat de houding van de gemeente en het gerealiseerde resultaat almede de waardering van vooral de betrokkenen (dus niet de gemeente) de belangrijkste factoren zijn voor de initiatiefnemer om een initiatief al dan niet als succesvol te bestempelen. Omdat we de definitie van succes hebben gegeven en hier geen theoretisch kader aan vooraf gaat zullen we direct kijken naar wat de initiatiefnemers vinden. Dit hoofdstuk zal daarom ook wat korter blijken dan voorgaande hoofdstukken.

6.2 TEVREDEN BURGERS

We zullen wederom dezelfde volgorde hanteren als in de rest van dit stuk en daarom met de respondenten uit Zwolle beginnen.

6.2.1 ZWOLLE

ZW4 (2010) geeft aan dat ze blij is dat haar initiatief door de verkiezingen is gekomen. Ze mag haar initiatief uitvoeren. Het doel om iets neer te mogen zetten voor de buurt is gerealiseerd. We hebben de respondenten ook gevraagd of er dingen waren waar ze niet tevreden over waren en wat ze bijvoorbeeld zelf een volgende keer anders zouden doen. ZW4 (2010) geeft aan dat ze tevreden is hoe alles is gegaan en er is niet iets dat ze de volgende keer zelf anders zou doen. Wel heeft ze enkele kanttekeningen bij de manier waarop haar initiatief door de gemeente is ondersteund. Hoewel ze over het algemeen zeer tevreden is, vindt ze de communicatie van de gemeente erg traag verlopen. Zo moet bepaald worden welk merk kabelbaan er moet komen en dit doet de gemeente. Ze wacht daar echter nu al lang op zonder iets te horen. Als ze vervolgens zelf actie wil ondernemen krijgt ze te horen dat dat niet mag en is het wachten op de gemeente. Aan de andere kant voldoet de gemeente wel aan de wensen van ZW4 (2010) wat betreft de serieuze omgang met het initiatief. Hoewel er dus wat negatieve punten genoemd worden door ZW4 (2010) is ze wel erg tevreden over de gehele loop van het initiatief, van het bedenken, de ondersteuning op dat moment, het verkozen worden tot aan de uitvoering. Bij dit laatste punt is het vervelend dat alles erg lang duurt. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat ZW4 (2010) zelf geen verdere navraag heeft gedaan bij de gemeente over de stand van zaken.

Kijken we naar hoe ZW5 (2010) het initiatief heeft ervaren dan zien we dat ook hij positief is. De beoogde resultaten zijn gerealiseerd, al was het de bedoeling van ZW5 (2010) om vier klassen op te starten (twee voor mannen en twee voor vrouwen), maar het zijn er twee geworden. Toch is hij blij dat deze twee klassen zijn gestart. Er is een aantal dingen die ZW5 (2010) een volgende keer anders zou doen. Zo zou hij proberen om meer etnische gemeenschappen¹³ aan te spreken om meer draagvlak te creëren. Ook zou ZW5 (2010) willen dat er meer kennisdeling zou plaatsvinden. ZW5 (2010) is zeer te spreken over de wijze waarop de gemeente mensen bij elkaar brengt en de gemeente voldeed aan de verwachting te helpen waar nodig.

¹³ In dit geval richtte het initiatief zich vooral op de Marokkaanse gemeenschap, pogingen om ook de Turkse en Somalische gemeenschap te betrekken waren niet erg succesvol.

Zo is het plan op aanraden van de gemeente aangescherpt voor het voor de verkiezingen werd aangedragen. Dit heeft er mede aan bijgedragen dat het initiatief daadwerkelijk is uitgevoerd. Natuurlijk zijn er een paar dingen waar ZW5 (2010) minder over te spreken is. Zo zegt hij dat er tussen het 'winnen' van de verkiezingen en het daadwerkelijke starten van het initiatief te veel tijd zit, en dat er daarom mensen afhaken. Uiteindelijk kan wel gezegd worden dat aan de wensen, eisen en verwachtingen van ZW5 (2010) is voldaan.

6.2.2 HELLENDOORN

Ook in Hellendoorn kijken we naar hoe burgers het initiatief hebben ervaren. Allereerst kijken we of het doel van het initiatief is bereikt. HE2 (2010) zegt dat het doel, het creëren van meer bekendheid met de buurtvereniging en het creëren van een grotere onderlinge samenhang met de bewoners, is bereikt. Als punten die ze de volgende keer anders zou doen geeft HE2 (2010) aan dat ze het bij het uitgevoerde initiatief jammer vond dat er zo weinig ouderen op de burendag aanwezig waren. Een volgende keer zou ze proberen om ook deze groep mensen beter te bereiken en te betrekken. De verwachting vooraf was dat alle bewoners uit de buurt zouden komen, aan deze verwachting is dus door het ontbreken van de ouderen niet helemaal voldaan. Desondanks geeft HE2 (2010) aan dat ze het initiatief als succesvol beschouwt. De gemeente speelt hierin ook een belangrijke rol en dan met name de begeleiding vanuit de kant van HE1 (2010), die werkzaam is als projectleider voor de gemeente Hellendoorn. Een verbeterpunt voor de gemeente is wat HE2 (2010) betreft dat er bij de aanvraag voor subsidie niet zo'n bureaucratische, ambtelijke formulering nodig zou zijn. Waar zoals gezegd een aantal wenselijke termen in naar voren dienden te komen. Het succes van de dag zelf en het bereiken van het doel is voor HE2 (2010) de belangrijkste reden om het initiatief als succesvol te bestempelen.

HE3 (2010) sluit zich aan bij HE2 (2010) en is ook van mening dat het initiatief succesvol is omdat veel mensen op de burendag waren. Hiermee is aan de verwachtingen voldaan. Een minder succesvol punt is voor HE3 (2010) het betrekken van het bestuur van de buurtvereniging omdat die enkel commentaar leverden en verder niets hebben bijgedragen. Dit zou zij de volgende keer anders doen. Verder is HE3 (2010) niet zo onder de indruk van de rol van gemeente, ze had hier wat meer van verwacht. Aan de andere kant vindt ze het niet een probleem dat de gemeente niet zo zichtbaar is. Vanuit het buurtbeheer hebben ze vrij zelfstandig de burendag kunnen organiseren. Wel zou HE3 (2010) graag zien dat er meer waardering is voor vrijwilligers. Al met al vindt HE3 (2010) het initiatief erg succesvol. Dit komt net als bij de andere respondenten vooral door het bereikte resultaat.

6.2.3 HOOGVEEN

Als laatste nemen we Hoogeveen onder de loep. Ook hier kijken we naar hoe de initiatiefnemers het initiatief hebben ervaren en of de vooraf gestelde doelstellingen zijn bereikt. Vervolgens kijken we wat de respondenten de volgende keer anders zouden doen en hoe ze de rol van de gemeente waarderen. HO3 (2010) geeft aan dat ze niet zo tevreden is over het verloop van het initiatief, dat wil zeggen de gang van zaken van het moment dat het initiatief wordt vormgegeven tot het moment dat het daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Dit komt vooral omdat veel dingen erg traag verlopen. Van het winnen van de verkiezingen tot de daadwerkelijke uitvoering. Ze heeft verder niet een idee hoe dit anders zou kunnen. Gelukkig speelt de gemeente (in dit geval in de vorm van De Smederijen) volgens HO3 (2010) een positieve rol door een goede ondersteuning te bieden en mee te denken met het initiatief. Al met al zou HO3 (2010) graag zien dat er wat meer schot in de zaak zit. De praktijk sluit in dit geval dus niet aan op de verwachtingen, wensen en eisen van de initiatiefnemer. HO3 (2010) is weliswaar erg blij dat de speeltuin is opgeknapt, maar niet tevreden over hoe dit resultaat uiteindelijk bereikt is. Op het gebied van het bereiken van het doel is dit initiatief succesvol, echter op het gebied van de ondersteuning niet.

Kijken we tot slot in hoeverre HO4 (2010) het initiatief een succes vond, dan zien we dat ze tevreden is over dat het doel, het plaatsen van de doeltjes zodat de kinderen kunnen spelen, is bereikt. HO4 (2010) zou een volgende keer meer voorwerk doen en een offerte aanvragen voor verschillende opties. Daarnaast rekende ze er op dat iedereen van de initiatiefgroep mee zou werken, dit was echter niet het geval en sloot dus niet aan bij de verwachtingen die HO4 (2010) had. Ze is wel erg tevreden over de mensen en de werkvorm van De Smederijen, dat dergelijke initiatieven mogelijk maakt. HO4 (2010) geeft als punt van kritiek aan dat ze vindt dat er wel erg veel regels en daardoor in dit geval ook beperkingen worden opgelegd door De Smederijen. HO4 (2010) had verwacht dat dit minder was geweest. Daarnaast geeft ze aan dat de communicatie vanuit de kant van de gemeente ook beter zou kunnen. Het was af en toe niet duidelijk wie nu aanspreekpunt was en wie nu waar mee bezig was. Ook in dit geval geldt dus dat de initiatiefnemer blij is dat het initiatief is uitgevoerd, dit ziet ze iedere keer als de kinderen aan het voetballen zijn. Het resultaat weegt zwaarder dan de negatieve punten die in de ondersteuning genoemd kunnen worden. Dit neemt natuurlijk niet weg dat er voor de gemeente ruimte is voor verbetering.

6.2.4 CONCLUSIE

Uit de interviews blijkt dat hoewel er af en toe een hobbel in de weg zat bij het opzetten van het initiatief, toch elke keer het uiteindelijke doel wordt bereikt^{14 15}. Respondenten geven aan dat dit voor hen ook het meest belangrijk is. Daarnaast vinden ze het belangrijk dat er waardering is voor hun initiatief door de groep die het betreft. De rol van de gemeente is hier maar relatief klein. Toch geven enkele respondenten aan dat de hulp van de gemeente een belangrijke rol speelt om het initiatief succesvol te maken. Ook blijkt dat ondanks dat niet altijd aan de verwachtingen, wensen of eisen wordt voldaan, dit weliswaar als ergerlijk wordt ondervonden, maar nooit echt een probleem vormt. Kennelijk zijn respondenten bereid hun verwachtingen, wensen en eisen bij te stellen en gaat het om het resultaat 'onder de streep' dat telt. De vraag *Ervaren betrokkenen het initiatief als succesvol?* Dient dus op twee manieren te worden beantwoord. Kijken we naar de definitie die vooraf door ons is gegeven, dan zijn niet alle initiatieven even succesvol. Kijken we echter naar hoe de initiatiefnemers het zelf hebben ervaren, wat allicht ook een beter antwoord geeft op de vraag, kunnen we zeggen dat deze vraag positief beantwoord kan worden.

Hoewel de initiatiefnemers het initiatief zelf als succesvol beschouwen komen uit de reacties van de respondenten een aantal verbeterpunten naar voren, deze zullen we in het volgende hoofdstuk verder behandelen.

¹⁴ De kabelbaan van ZW4 staat er nog niet, maar er is geen reden om aan te nemen dat deze er niet daadwerkelijk zal komen.

¹⁵ Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat we alleen initiatieven hebben onderzocht die reeds zijn uitgevoerd

7 IS ER EEN MOGELIJKHEID TOT VERBETERING VAN ONDERSTEUNING KIJKEND NAAR HET SUCCES VAN DE VERSCHILLENDE WIJZEN VAN FACILITEREN?

7.1 INLEIDING OP HET HOOFDSTUK

Om een aanbeveling te kunnen doen omtrent het verbeteren van de ondersteuning hebben we ons verdiept in wat burgers beweegt om met een initiatief te komen, welke hulpbronnen ze daarbij nodig hebben en hebben we gekeken naar de verschillende netwerken waarin een initiatief zich bevindt (de verschillende typen initiatief naar de definitie van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006)). Ook hebben we initiatiefnemers gevraagd wat zij vonden van de ondersteuning en of zij het door hen genomen initiatief als een succes beschouwen. Deze factoren brengen we in dit hoofdstuk bij elkaar om op basis hiervan conclusies te trekken en een aanbeveling te doen.

7.2 CONCLUSIE

Allereerst hebben we gekeken of er verschillende typen initiatiefnemers zijn. Ook zijn er verschillende soorten initiatieven te onderscheiden. Als we deze informatie samenvoegen krijgen we de volgende tabel:

Type initiatief	Type initiatiefnemer	Initiatiefnemer:
Licht (--)	Projectentrekker	ZW4
Licht (--)	Projectentrekker	HO3
Coöperatief (-+)	Projectentrekker	HO4
Coöperatief (federatief) (-+/++)	Wijkexpert (projectentrekker)	HE3
Federatief (++)	Wijkexpert (projectentrekker)	HE2
Federatief (++)	Alledaagse Doener	ZW5

Tabel 5. Type initiatief en type initiatiefnemer

We hebben er voor gekozen om te sorteren naar type initiatief, dit blijkt het meeste invloed te hebben op de vorm en mate van ondersteuning die initiatiefnemers nodig hebben, hier komen we verderop op terug. Uit tabel 5 valt niet op te maken dat er een verband is tussen het type initiatief en de type initiatiefnemer. Zo is te zien dat er veel initiatiefnemers als projectentrekker aangemerkt kunnen worden¹⁶, het type initiatief dat zij nemen is echter niet gelijk. we zouden verwachten zijn een projectentrekker met een licht initiatief komt, gezien zijn persoonlijke hulpbronnen en het netwerk waarover zo'n initiatiefnemer beschikt, en de aard van het initiatief. Dit zien we echter enkel bij ZW4 (2010). We zien echter ook projectentrekkers coöperatieve en federatieve initiatieven nemen. Bij een alledaagse doener zouden we een federatief initiatief verwachten omdat iemand die vaker een initiatief neemt bekender is met de buurt en de gemeente, en daardoor meer intern en extern contact zou hebben. Het omgekeerde is ook waar. Het is te verwachten dat indien een initiatiefnemer meer intern en extern contact heeft, er een structurele *commitment* verwacht kan worden en dat deze persoon ook meer zou doen en daarom getypeerd zou kunnen worden als alledaagse doener. Het is op basis van deze informatie dus niet mogelijk te concluderen/adviseren wat nu de beste methode van ondersteunen is als we willen kijken naar zowel het type initiatiefnemer en het type initiatief. Wat hier ook opvalt is dat er uit de interviews geen casusexpert naar voren komt. Ook zien we geen netwerkend initiatief. Dit zou verklaard kunnen worden doordat we via de gemeente aan de respondenten zijn gekomen. Het zou kunnen zijn dat er geen of minder succesvolle netwerkende initiatieven zijn en dat wie die daarom niet hebben gezien.

¹⁶ Zoals gezegd kunnen HE3 en HE3 worden aangemerkt als wijkexpert, maar voor het onderzochte initiatief stappen zij in de rol van projectentrekker.

Om hier meer duidelijkheid over te verschaffen zou een onderzoek met een groter aantal respondenten uitgevoerd moeten worden.

Indien we de manier van ondersteunen die de initiatiefnemers het liefst zien bij hun initiatief toevoegen aan te tabel dan zien we het volgende:

Type initiatief	Type initiatiefnemer	Initiatiefnemer	Ondersteuning
Licht (--)	Projectentrekker	ZW4	Betrokkenheid
Licht (--)	Alledaagse Doener	HO3	Betrokkenheid
Coöperatief (-+)	Projectentrekker	HO4	Betrokkenheid/luisteren
Coöperatief (federatief) (-+/++)	Wijkexpert (projectentrekker)	HE3	Subsidie
Federatief (++)	Wijkexpert (projectentrekker)	HE2	Subsidie
Federatief (++)	Alledaagse Doener	ZW5	Subsidie (en meedenken)

Tabel 5.

We zien dus dat er enigszins een verband is tussen het type initiatief en de gewenste methode van ondersteuning. Ook zien we dat bij het federatieve initiatief subsidie de belangrijkste rol speelt. Dit sluit aan bij de verwachting van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006). Hoewel ZW5 aangeeft het initiatief ook zonder geld van de gemeente uitgevoerd te hebben, is dit wel de belangrijkste hulpbron die hij van de gemeente verwacht. Daarnaast geeft hij wel aan dat het ook belangrijk is dat de gemeente meedenkt. Dit zou ook de methode van de gemeente moeten zijn om met initiatieven om te gaan. Meedenken vanuit het perspectief van de initiatiefnemer. Betrokkenheid speelt bij de lichte initiatieven een belangrijke rol. Zoals gezegd is ook hier de subsidie onmisbaar. Ook bij het coöperatieve initiatief zien we dat betrokkenheid belangrijk is. Dit komt overeen met de verwachtingen van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006). Dat er vervolgens ook behoefte is aan de luisterende houding van de gemeente vindt geen aansluiting bij de door ons verzamelde gegevens.

7.3 CLEAR

Het *CLEAR* model vormt de rode draad in dit onderzoek. Daarom is het belangrijk om hier alle elementen van dit model die naar voren komen samen te vatten. We hebben gezien dat het per burger verschilt over welke hulpbronnen ze beschikken, hoeveel tijd ze hebben en wat hen motiveert. Kijken we naar de C-factor dan kunnen we kortweg concluderen dat de initiatiefnemers over voldoende tijd en persoonlijke hulpbronnen beschikken om met het initiatief te komen. Dat dit aansluit bij de verwachting is natuurlijk een beetje een *self fulfilling prophecy* omdat we enkel hebben gekeken naar succesvolle initiatieven, en initiatiefnemers die zijn aangewezen door de gemeente. Vervolgens kijken we naar de volgende factor uit het *CLEAR* model, de L-factor. Hier zien we dat, ondanks dat het door de gemeente (dit geldt voor alle drie gemeenten) niet is vastgesteld over wat voor thema het initiatief moet gaan, alle initiatieven die zijn onderzocht zich richten op leefbaarheid of in elk geval aan dit thema te verbinden zijn. Solidariteit en samenwerking of het creëren van sociale cohesie zoals het in de vakliteratuur wordt genoemd, is het belangrijkste thema bij een burgerinitiatief. Initiatiefnemers noemen dit ook als ze worden gevraagd naar hun motivatie. Kijken we dus naar de L-factor dan zien we eigenlijk bij alle respondenten hetzelfde terug.

Komen we vervolgens bij de E-factor, dan valt op dat er geen initiatiefnemer is die daadwerkelijk alleen met het initiatief komt. Het zijn altijd meer mensen die, al dan niet in verschillende verbanden georganiseerd, gezamenlijk het initiatief nemen en uitvoeren.

Het werken in een groep is kennelijk erg belangrijk. Dit sluit aan bij wat Verba, Schlozman, & Brady (1995) en Lowndes, Pratchett, & Stoker (2006a; 2006b) hierover zeggen. Het gezamenlijk nemen van een initiatief, of in elk geval het betrekken van meerdere burgers is in veel gevallen ook een voorwaarde voor het toegewezen krijgen van budget van de gemeente. Ook zien we dat in de interviews het netwerk initiatief uit de typologie van Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak (2006), waarbij er geen intern contact is, niet terugkomt. Zoals gezegd kan dit toeval zijn, maar ook veroorzaakt worden door de *selection-bias* die optreedt doordat we de burgerrespondenten via de gemeente hebben verkregen.

Kijken we naar de A-factor en de R-factor dan zien we dat burgers het nemen van een initiatief niet als een soort plicht zien. Wel valt op dat eigenlijk in alle gevallen de burger wordt uitgenodigd om met een initiatief te komen, ze moeten dus toch nog wel een beetje gevraagd worden. Vervolgens valt op dat burgers het veel belangrijker vinden dat de gemeente bij het opstellen en het uitvoeren van het initiatief betrokken is, dan dat ze achteraf waardering krijgen van de gemeente. Burgers hebben liever waardering van de mensen waarvoor ze het initiatief uitvoeren dan van de gemeente. De verwachting richting de gemeente is wat dat betreft ook niet groot. Burgers vinden het het belangrijkste, dat de doelen die ze hebben met het initiatief bereikt worden, als dit gebeurt vinden ze een initiatief succesvol. Ook geven burgers aan dat ze het belangrijk vinden dat de gemeente sneller is. Meerdere respondenten hebben aangegeven dat ze vinden dat de gemeente te traag is. Het initiatief lijdt hier vervolgens onder. Bovendien is het schadelijk voor het beeld dat initiatiefnemers hebben van de gemeente. Ook een bureaucratische houding, waarbij de initiatiefnemer allerlei vaste regels en vormen moet volgen, draagt niet positief bij aan de R-factor.

7.4 WAT NU TE DOEN

Er is een aantal belangrijke zaken die naar voren komen op basis waarvan we een advies uit kunnen brengen. We zullen hierbij de volgorde van het *CLEAR* model wederom aanhouden en aangeven wat er per factor door de gemeente gedaan zou kunnen worden om burgerinitiatieven (beter) te kunnen ondersteunen.

Het is voor de gemeente erg lastig om invloed uit te oefenen op de hoeveelheid beschikbare tijd en persoonlijke hulpbronnen die een burger heeft. Dit is zeer persoonsgebonden. We zouden de gemeente dan ook willen adviseren om bij de ondersteuning van burgerinitiatieven geen aandacht te besteden aan de C-factor. Wellicht dat hier op een andere manier aandacht aan geschonken kan worden, door bijvoorbeeld te onderzoeken hoe je de *civic skills* van een burger kan vergroten¹⁷. Dit zou dan in een nader onderzoek uitgewerkt moeten worden. Daarnaast kan wel gezegd worden dat het beschikbaar stellen van financiële middelen een essentiële factor is voor het succes van de methoden die burgerparticipatie ondersteunen. In Zwolle worden initiatieven volledig van het budget gerealiseerd. Dit blijkt echter niet eens nodig. Zo wordt in Hellendoorn ‘slechts’ een derde van het budget beschikbaar gesteld door de gemeente, omdat de initiatiefnemers echter wel het maximaal te verkrijgen bedrag krijgen, zijn ze hiermee toch erg tevreden. Daarbij dient wel te worden opgemerkt dat het voor initiatiefnemers in Hellendoorn allicht makkelijk is om aan extra middelen te komen door de dorpsstructuur en kleinschaligheid van de gemeente. Burgers zijn kennelijk dus best bereid om zelf ook moeite te doen om geld bij elkaar te krijgen. Om een initiatief succesvol te laten zijn moeten de gestelde doelen door de initiatiefnemers worden bereikt. Indien dit dreigt te mislukken op financieel gebied moet een gemeente zo veel mogelijk proberen dit op te vangen, dan wel door zelf het gat op te vullen, dan wel de burger te helpen met het vinden van financiële middelen. Een mooi voorbeeld hiervan wordt ook gegeven door HO1 (2010), waarbij de gemeente Hoogeveen een project dat zwaar over het gestelde budget gaat toch goedkeurt en uitvoert. Dit is in samenspraak met de bewoners gebeurd.

¹⁷ Een voorbeeld van een methode om de *civic skills* van burgers te vergroeten kan gezien worden bij het ‘project alledaagse kansen (PAK)’ in Deventer, waar eerder in dit stuk naar is verwezen.

Kijken we naar de L-factor dan valt op dat alle respondenten met hun initiatief komen omdat ze willen bijdragen aan de buurt. De gemeente kan haar participatiebeleid hierop aanpassen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het specifieker richten van de methoden van ondersteuning op dit gebied, zodat wellicht meer tijd en geld beschikbaar gesteld kan worden voor burgerinitiatieven op dit gebied. Ook kan professionele ondersteuning aangeboden worden, met betrekking tot initiatieven die bijdragen aan de buurt, om initiatiefnemers te ondersteunen. We komen hier verderop op terug. Ook kan een gemeente niet alleen haar participatiebeleid aanpassen op leefbaarheid, maar ook haar leefbaarheidbeleid aanpassen aan de participatie. Dat wil zeggen: uit een van de interviews komt naar voren dat de gemeente ergens een hek achter een doeltje plaatst, terwijl de bewoners daar niets van af weten (HO4, 2010). De gemeente zal burgers meer bij dit soort zaken moeten betrekken. Voor de burger zijn er niet verschillen 'soorten gemeente', zo kan een gemeente niet aan de ene kant burgers vragen te participeren om vervolgens, als het ergens anders om gaat, zelf zijn gang gaan. De wil om mee te denken vanuit de kant van de burger is er. Kanttekening hierbij is wel dat dit misschien niet echt meer een burgerinitiatief is, maar meer lijkt op tweede generatie burgerparticipatie. Voor de burger maakt dit echter niet uit, die denkt niet in termen van generaties burgerparticipatie.

Wat betreft de E-factor zien we duidelijk dat burgers niet alleen met een initiatief komen. Het samenwerken zorgt er voor dat burgers *enabled* zijn om te participeren. De gemeente zou hier op in kunnen spelen door bij het uitnodigen van burgers tot participatie duidelijk te maken dat ze niet alleen hoeven te doen. Ze zouden kunnen proberen om burgers (al dan niet met hetzelfde idee) bij elkaar te brengen om zo synergie te creëren tussen deze burgers. Dit zou gezien kunnen worden als een soort *match-making* tussen initiatiefnemers, zodat 'ze elkaar vinden'. In Zwolle wordt dit in elk geval al gedaan. Het organiseren van een verkiezingsavond zoals Zwolle en Hoogeveen doen draagt hier aan bij. Een gemeente zou ook de nadruk kunnen leggen op deze samenwerking door voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren om de burgers te informeren over het participatiebeleid. Belangrijk hierbij is om dit op een open en laagdrempelige manier te doen, zodat de bureaucratie en ambtenarij hier buiten de deur blijft. Zoals gezegd werkt dit afstotend.

De A- en R-factor sluiten bij elkaar aan en zullen we daarom gezamenlijk behandelen. We hebben al gezegd dat de gemeente zich kan concentreren op de manier waarop ze het participatiebeleid bekendheid geven en hoe ze burgers uitnodigen om te participeren. Het is ook goed dat de gemeente actief blijft in het betrekken van de burger, 'onbevlekt' burgerschap (vgl. Hurenkamp, Tonkens, & Duyvendak, 2009) is zagezegd niet nodig. De gemeente moet dus vooral haar best (blijven) doen om burgers te betrekken. Wat de R-factor betreft is volgens de geïnterviewde initiatiefnemers op een aantal vlakken winst te boeken. Zo is het van belang dat de gemeente sneller reageert. Traagheid in het nakomen van afspraken, uitvoeren van taken of het geven van toestemming helpt een initiatief om zeep. De initiatiefnemer raakt hierdoor de lust om te participeren kwijt. Het moet voor de gemeente mogelijk zijn om hier adequaat op te reageren. Dit zou simpel opgelost kunnen worden door het duidelijk aanwijzen van een contactpersoon. Deze contactpersoon moet dan wel binnen de gemeentelijke organisatie vrijheid van handelen hebben. De gemeente zou de burger ook meer vrijheid kunnen geven om het initiatief, nadat het is goedgekeurd, te laten uitvoeren. Afhankelijk van het type initiatief is het beter om meer betrokken te zijn vooraf en tijdens de uitvoering, dan te bedanken achteraf. Dus niet 'het bloemetje voor de burger' zoals Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2009) in de Volkskrant schrijven. Waardering achteraf kan natuurlijk niet geheel uitblijven, maar is voor de initiatiefnemer niet het belangrijkste, blijkt uit de interviews. Het is vooral belangrijk dat het initiatief als het eenmaal is goedgekeurd en met de uitvoering is begonnen, ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd en dat er niet halverwege wordt afgehaakt. Het is aan de gemeente om hier op te letten en zo nodig ondersteuning te bieden.

Als laatste dient nog te worden herhaald dat gekeken moet worden om wat voor type initiatief het gaat. Een *one size fits all* aanpak blijkt niet de beste te zijn.

Sommige burgers hebben meer behoefte aan hulp en niet financiële ondersteuning dan anderen. Het is goed hierbij te achterhalen om wat voor soort initiatief het gaat in de typologie van Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak (2006) en de facilitering hierop aan te passen.

7.5 VERVOLG

Zoals in de inleiding al is aangegeven is het onderwerp breed genoeg om op te kunnen promoveren. Om voort te bouwen op dit onderzoek, dan wel de bevindingen uit dit onderzoek nader kracht te geven kan een groter empirisch onderzoek worden gedaan. Een van de doelen van de vragenlijst die tijdens dit onderzoek is gebruikt, is het creëren van een gesloten vragenlijst die door gemeenten gebruikt kan worden. Ook kunnen een aantal vragen uit de burgervragenlijst gebruikt worden om aan meerdere respondenten voor te leggen. De vragenlijst zou dan aangepast kunnen worden zodat hij gesloten vragen bevat. Op deze manier zouden we een kwantitatief beter onderbouwd beeld kunnen krijgen van het type initiatiefnemer, het type initiatief en de gewenste vormen van ondersteuning om hier eventueel conclusies aan te verbinden. Natuurlijk zou ook gekeken kunnen worden of er andere modellen zijn die participatie verklaren anders dan het *CLEAR* model en de typeringen van Van de Wijdeven en Hendriks en Hurenkamp, Tonkens en Duyvendak die in dit onderzoek een belangrijke rol spelen.

8 LITERATUURLIJST

Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 35: 4 , 216-224.

Boeije, H. (2008). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs.

Comber, M. K. (2003, November). *Civics Curriculum and Civic Skills: Recent Evidence*. Opgeroepen op August 6, 2010, van www.civicyouth.org:
http://www.civicyouth.org/PopUps/FactSheets/FS_Civics_Curriculum_Skills.pdf

De Smederijen. (sd). *de partners van De Smederijen*. Opgeroepen op juli 9, 2010, van De Smederijen:
<http://www.desmederijenvanhoogeveen.nl>

De Smederijen van Hoogeveen. (2008). Zo werken ze! *De Smederijen van Hoogeveen* , 3.

Denters, S. A. H. (2009). *Burgers maken hun buurt: Democratische ontwikkeling met behulp van een design experiment*. Hengelo.

Gemeente Hellendoorn. (2010). *meer over Hellendoorn*. Opgeroepen op juli 9, 2010, van
<http://www.hellendoorn.nl/info/overhdoorn/>

Gemeente Hoogeveen. (2010, mei 28). *Gemeente Hoogeveen*. Opgeroepen op juli 9, 2010, van
<http://www.hoogeveen.nl>

Gemeente Zwolle. (2010a, maart 17). *Zwolle*. Opgeroepen op juli 13, 2010, van de Zwolse wijken:
<http://www.zwolle.nl>

Gemeente Zwolle. (2010b, april 21). *Zwolle*. Opgeroepen op juli 13, 2010, van Wijkbudgetten, zo werkt het: <http://www.zwolle.nl>

HE1. (2010, February 19). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (D. Visser, Interviewer)

HE2. (2010, May 17). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

HE3. (2010, July 18). Vragenlijst 'In Actie met Burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

Hellendoorn in actie. (2010). *De Lerende Gemeenschap van Hellendoorn in Actie*. Opgeroepen op juli 13, 2010, van Hellendoorn in Actie: <http://www.hellendoorninactie.nl>

HO1. (2010, March 23). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (D. Visser, Interviewer)

HO2. (2010, June 11). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

HO3. (2010, June 11). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (D. Visser, Interviewer)

HO4. (2010, June 23). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (R. Buschers, Interviewer)

Hurenkamp, M., Tonkens, E., & Duyvendak, J. W. (2009, January 15). *De actieve burger wil graag een bloemetje van de overheid*. Opgehaald van De volkskrant:
http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article578251.ece/De_actieve_burger_wil_graag_een_bloemetje_van_de_overheid

Hurenkamp, M., Tonkens, E., & Duyvendak, J. W. (2006). *Wat burgers bezielt*. Amsterdam/ Den Haag: Universiteit van Amsterdam / NICIS Kenniscentrum Grote Steden.

- Kennis Instituut Stedelijke Samenleving. (2009, January 26). *Verslag conferentie PAK Deventer 2009*. Opgeroepen op August 26, 2010, van Kennis Instituut Stedelijke Samenleving: http://www.kiss-oost.nl/uploads/1/PAK-verslag_werkgroep_3.pdf
- Kilic, M. (2008). *Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat?* Amersfoort: Twynstra Gudde.
- Lenos, S., Sturm, P., & Vis, R. (2006). Burgerparticipatie in gemeenteland.
- Lenos, S., Sturm, P., & Vis, R. (2006). *Burgerparticipatie in gemeenteland. Quick scan van 34 coalitieakkoorden en raadsprogramma's voor de periode 2006 – 2010*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006a). *CLEAR: An auditing tool for citizen participation at the local level*.
- Lowndes, V., Pratchett, L., & Stoker, G. (2006b). Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation. *Social Policy & Society*, 281-291.
- Samen maken we de stad. (sd). *samen maken we de stad*. Opgeroepen op juli 13, 2010, van smwds: <http://www.samenmakenwedestad.nl>
- Sampson, R. J., MacIndoe, H., McAdam, D., & Weffer-Elizondo, S. (2005). Civil Society Reconsidered: The Durable Nature and Community Structure of Collective Civic Action. *American Journal of Sociology*, 673–714.
- Tonkens, E. (2006). De bal bij de burger, Burgerschap en publieke moraal in een pluriforme, dynamische samenleving. Amsterdam: Vossiuspers UvA.
- Van de Wijdeven, T., & Hendriks, F. (2010). *Burgerschap in de doe-democratie*. Den Haag: Nicis Instituut.
- van Zuylen, J. (2009). *Help een burgerinitiatief!* Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- van Zuylen, J., van der Heijden, J., van der Mark, L., & Meiresonne, A. (2007). *Help een burgerinitiatief*. Den Haag: InAxis Min. BZK.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality*. London: Harvard University Press.
- Wuthnow, R. (1998). Loose connections. In M. Hurenkamp, E. Tonkens, & J. W. Duyvendak, *Wat Burgers Bezielt (2006)*. Amsterdam/ Den Haag: Universiteit van Amsterdam/ NICIS kenniscentrum grote steden.
- ZW1. (2010, March 29). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (J. P. van Dijk, Interviewer)
- ZW2. (2010, March 29). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (D. Visser, Interviewer)
- ZW3. (2010, April 29). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (R. Buschers, Interviewer)
- ZW4. (2010, April 29). Vragenlijst 'In actie met burgers'. (J. P. Dijk, Interviewer)
- ZW5. (2010, May 19). Vragenlijst 'in Actie met Burgers'. (J. P. van Dijk, Interviewer)

BIJLAGE A: VRAGENLIJST BURGERS

Vragenlijst 'In Actie met Burgers' t.b.v. mondelinge interviews bij initiatieven betrokken burgers

Opmerkingen voor interviewers:

- Onderstaande vragenlijst is bedoeld als structuur voor een vraaggesprek met bij burgerinitiatieven betrokken burgers (de selectie van deze burgers gebeurt op basis van door betrokken gemeenteambtenaren verschaft informatie, we zijn op zoek naar initiatieven waarbij meerdere burger zijn betrokken.)
- Doel van deze vragenlijsten is om een beeld te krijgen van de vraag waarom burgers initiatieven hebben genomen, hoe deze verder zijn verlopen en hoe de ondersteuning vorm heeft gekregen.
- Van elk gesprek wordt een schriftelijk verslag gemaakt. Ook informatie die verder gaat dan een antwoord op de vragen kan relevant zijn.

De vragen bestaan uit vier clusters:

1. **Wie heeft het initiatief ?**
Waar lag het initiatief? Kwam het initiatief volledig voort uit de burgers zelf, of werd het door de gemeente of anderen gestimuleerd?
2. **Wat houdt het initiatief in?**
Wat was het doel van de initiatiefnemer(s) en hoe wilde men dat bereiken?
3. **Ondersteuning:** Door wie (gemeente en/of anderen), hoe en met welke middelen is het initiatief ondersteund? En welke vormen van ondersteuning heeft men als nuttig /zinvol ervaren en welke niet? Welke vormen van ondersteuning had men graag ontvangen, maar heeft men niet gekregen?
4. **Ervaringen:** Wat zijn de ervaringen met het burgerinitiatief: was het een succes (inhoudelijk) en in hoeverre was sprake van brede participatie?

Wat zijn burgerinitiatieven?

Het onderzoek richt zich op Burgerinitiatieven volgens de definitie:

Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft.

Formele burgerinitiatieven (agendering van onderwerpen in de gemeenteraad), protestacties en initiatieven die geheel buiten gemeentelijke instanties omgaan vallen dus buiten het kader.

De vragenlijst

NB1: De vragen dienen als handleiding voor het gesprek. Cursief staan antwoordsuggesties die kunnen worden gebruikt als de vraag niet duidelijk is of bij het doorvragen. Probeer eerst de ondervraagde zelf een antwoord te laten formuleren.

NB2: De respondent wordt primair bevraagd als informant over het betreffende initiatief. Het gaat bij de meeste vragen niet om zijn / haar persoonlijke opvattingen.

NB3: Houd eerst een korte inleiding en zorg dat duidelijk is om welk initiatief het gaat.

	Cluster 1: ONTSTAAN BURGERINITIATIEVEN
1	Van wie was het idee om dit initiatief te nemen afkomstig? En wie waren daarbij betrokken? <i>Meerdere antwoorden mogelijk zoals:</i> - <i>Een individuele burger</i> - <i>Groepen burgers</i> - <i>Een bestaande organisatie (bijv. wijkverenigingen)</i> ▪ <i>had die organisatie vóór het initiatief al regelmatig contact met de gemeente?</i> ▪ <i>ontving die organisatie vóór het initiatief al subsidie van de gemeente?</i> ▪ <i>werkte die organisatie vóór het initiatief al vaak samen met andere organisaties in de stad?</i> - <i>Iemand van de gemeente of van een instelling (bijvoorbeeld corporatie)</i>
2	Waren de initiatiefnemers bij de start op de hoogte van het feit dat de gemeente dit soort initiatieven wil ondersteunen? Zo ja: hoe wist men daarvan? Zo ja: Was het initiatief ook genomen als de gemeente niet een regeling voor dit soort burgeractiviteiten had gehad? Zo neen: wanneer en hoe hoorde men wel van de mogelijkheid van gemeentelijke ondersteuning?

Cluster 2: VORM EN INHOUD VAN BURGERINITIATIEVEN											
3	Als u kijkt naar de kerngroep van mensen die bij het initiatief waren betrokken, hoe zou u ze dan willen typeren: In hoeverre: - kenden de mensen die het initiatief namen elkaar voordien al lang en zo ja hoe lang? - Hadden die mensen onderling voorafgaand aan het initiatief al min of meer frequent contact? - hadden die mensen onderling tijdens het ontwikkelen van het initiatief al min of meer frequent contact? - waren die mensen geneigd om bij problemen vooral een beroep op elkaar te doen? (en niet op anderen buiten de kern). - zijn de mensen uit deze groep ook tijdens het verdere verloop van het proces actief gebleven? <i>NB: Toonkaart pas na beantwoording open vraag tonen.</i> <table border="1"> <thead> <tr> <th>1. ja</th> <th>2. redelijk</th> <th>3. enigszins</th> <th>4. nauwelijks</th> <th>5. nee/niet</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	1. ja	2. redelijk	3. enigszins	4. nauwelijks	5. nee/niet					
1. ja	2. redelijk	3. enigszins	4. nauwelijks	5. nee/niet							
4	In hoeverre: - waren die mensen ook actief lid van andere organisaties in de buurt of in de gemeente? (bijvoorbeeld vakbond, kerk, sportvereniging of politieke partij)? - hadden die mensen veel relaties en contacten met andere organisaties in de stad? - hadden die mensen veel relaties en contacten binnen de gemeente? <i>Ambtenaren en het bestuur van de gemeente.</i> <i>NB: Toonkaart pas na beantwoording open vraag tonen.</i> <table border="1"> <thead> <tr> <th>1. veel</th> <th>2. redelijk veel</th> <th>3. enigszins</th> <th>4. nauwelijks</th> <th>5. niet</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	1. veel	2. redelijk veel	3. enigszins	4. nauwelijks	5. niet					
1. veel	2. redelijk veel	3. enigszins	4. nauwelijks	5. niet							

5	Wat waren de resultaten die de initiatiefnemer(s) met hun initiatief wilden bereiken? - <i>Zelf zorgen voor verbetering in de straat of buurt of de stad of voor bepaalde voorzieningen</i> - <i>Zelf zorgen voor betere verhoudingen tussen buurtbewoners</i> - <i>Zorgen dat de gemeente of andere organisaties iets doen aan verbetering in de straat of buurt of de stad of gaan zorgen voor bepaalde voorzieningen</i> - <i>Zorgen dat de gemeente of andere organisaties iets doen ter verbetering van de verhoudingen tussen buurtbewoners</i>					
6	Mensen kunnen om allerlei redenen actief worden bij dit soort initiatieven. Kunt u aangeven hoe belangrijk elk van de volgende redenen naar uw inschatting van belang waren voor <i>vrijwilligers/deelnemers</i> om actief te worden: <i>NB: De categorie vrijwilligers/deelnemers kan breder zijn dan de groep initiatiefnemers!</i> a. Om problemen van het individu en zijn gezin op te lossen b. Omdat men het leuk of interessant vindt om samen met anderen iets te doen c. Omdat men het zag als zijn plicht en / of vond dat men vond dat men ook iets moest doen. d. Om bij te dragen aan het verbeteren van de straat, buurt of stad of te zorgen voor bepaalde voorzieningen. <i>NB: Toonkaart pas na beantwoording open vraag tonen.</i> <table border="1" data-bbox="272 1171 1353 1319"> <tr> <td>1. Zeer belangrijk</td> <td>2. redelijk belangrijk</td> <td>3. niet belangrijk/ niet onbelangrijk</td> <td>4. onbelangrijk</td> <td>5. zeer onbelangrijk</td> </tr> </table>	1. Zeer belangrijk	2. redelijk belangrijk	3. niet belangrijk/ niet onbelangrijk	4. onbelangrijk	5. zeer onbelangrijk
1. Zeer belangrijk	2. redelijk belangrijk	3. niet belangrijk/ niet onbelangrijk	4. onbelangrijk	5. zeer onbelangrijk		
7	Als u het initiatief typeert is het dan vooral gericht op het maken van plannen en het ontwikkelen van beleid (meepraten en meebeslissen) of op het organiseren van activiteiten en het uitvoeren (doen)					

8	Op welk thema richtte het initiatief zich? - <i>Voorbeelden van thema's:</i> - <i>Milieu</i> - <i>Groenvoorzieningen/natuur</i> - <i>Sociale ontmoeting</i> - <i>Integratie</i> - <i>Veiligheid</i> - <i>Fysieke voorzieningen</i> - <i>Mantelzorg</i> - <i>Burenhulp</i> - <i>Kunst en Cultuur</i> - <i>Sport</i> - <i>Anders, nl:</i>
9	Betrof uw initiatief de hele gemeente of een bepaald gebied? <i>Denk aan:</i> <i>straat/buurniveau, wijkniveau</i>
10	Is er bij het ontwikkelen van het initiatief door de initiatiefnemers getracht om zoveel mogelijk verschillende (groepen) mensen uit de wijk bij het initiatief te betrekken? En zoja: wat is er dan gedaan om dit te bevorderen .

11	En als u kijkt naar de deelnemers aan uw initiatief, in hoeverre is het gelukt om zoveel mogelijk verschillende groepen mensen uit de wijk erbij te betrekken? En zijn er bepaalde groepen oververtegenwoordigd, dan wel ondervertegenwoordigd? Zo ja , om welke groepen gaat het? Is er in dat opzicht verschil tussen de initiatiefnemers en de participanten?
12	Vindt u de ondervertegenwoordiging van bepaalde groepen een probleem of niet? Kunt u uw antwoord toelichten?
13	Heeft u suggesties over hoe bepaalde groepen beter bij burgerinitiatieven betrokken zouden kunnen worden?

	Cluster 3: Ondersteuning
	WIE GEEFT ONDERSTEUNING AAN BURGERINITIATIEVEN ?
14	Welke partijen waren betrokken bij de ondersteuning van dit burgerinitiatief? - Gemeentelijke onderdelen/afdelingen? Welke? - Structurele samenwerkingspartners? (denk aan woningcorporaties/welzijnswerk, opbouwwerk, etc.) - Incidentele samenwerkingspartners - Organisaties die onafhankelijk van de gemeente actief zijn bij de ondersteuning van burgerinitiatieven? (denk bij onafhankelijk van de gemeente opererende organisaties bijvoorbeeld aan landelijke en lokale initiatievenmakelaars zoals Kan Wel, Oranjefonds, Greenwish).
	<i>De Interviewer maakt een overzicht van alle betrokken organisaties en afdelingen op papier.</i> <i>Per organisatie/afdeling wordt nu aangegeven welke taken er zijn in de ondersteuning van burgerinitiatieven. De taken A t/m J alle noemen, eventueel ook taken die niet in lijst voorkomen inventariseren.</i>
15	Op welke van de op de antwoordkaart genoemde manieren is deze organisatie betrokken bij het initiatief? Taken van organisaties/afdelingen: A. Aanspreekpunt zijn voor burgers die met een nieuw initiatief komen B. Inhoudelijke ondersteuning en advies bij uitwerking van plan C. Doorverwijzing naar/inschakelen van andere organisaties/afdelingen D. Goedkeuring verlenen E. Het verstrekken/vinden van (financiële) middelen F. Beslissen over toekenning (financiële) middelen G. (Helpen) uitvoeren van de plannen (niet financieel) H. Bewaken van kaders voor Burgerinitiatieven (indien geformuleerd) I. Overig (Bijv. toezicht en bewaking)
	<i>De interviewer filtert nu alle niet-gemeentelijke organisaties eruit en gaat verder met de gemeentelijke organisaties</i>
16	Hoe kijkt u aan tegen de rol die de gemeentelijke instanties bij de totstandkoming en tijdens het verdere verloop van het initiatief hebben gespeeld? a. Sloten de gemeentelijke regeling en aanpak goed aan bij de dingen die mensen in de buurt bezighouden en waarvoor mensen zich willen inzetten? b. Was er behoefte aan bepaalde vormen van ondersteuning (subsidie; advies; medewerking) van de gemeente en zo ja welke? • werd die ondersteuning door de gemeente geboden en • was die ondersteuning adequaat? • werd die ondersteuning door andere organisatie (welke?) geboden en • was die ondersteuning adequaat? c. Hoe zou u de houding vanuit de gemeente ten opzichte van het initiatief over het algemeen willen typeren?

	i.	1. zeer betrokken	2. Redelijk betrokken	3. enigszins betrokken	4. nauwelijks betrokken	5. niet betrokken
	ii.	1. zeer meewerkend	2. redelijk meewerkend	3. enigszins meewerkend	4. nauwelijks meewerkend	5. niet meewerkend (tegenwerkend)
	iii.	1. zeer open voor onze wensen en behoeften	2. redelijk open voor onze wensen en behoeften	3. enigszins open voor onze wensen en behoeften	4. nauwelijks open voor onze wensen en behoeften	5. niet open voor onze wensen en behoeften (gesloten)

	FACILITEITEN EN WAARDERING
17	Zijn er concrete middelen beschikbaar gesteld voor de ondersteuning van het burgerinitiatief? - Financiële middelen: zijn er standaardbedragen? - Beschikbaar stellen van faciliteiten zoals vergader- of activiteitenruimte? - Advies en deskundige ondersteuning - Secretariële en logistieke ondersteuning .
18	Hebben de vrijwilligers/deelnemers aan dit burgerinitiatieven naar uw idee voldoende waardering voor hun inzet gekregen? Indien ja, van wie? <i>Denk aan:</i> - <i>Buurtbewoners</i> - <i>De pers</i> - <i>Ambtenaren van de gemeente</i> - <i>Wethouders</i> - <i>Raadsleden</i> - <i>Andere betrokkenen?</i> - Hoe komt die waardering tot uiting? <i>Is er in dit verband ook iets geregeld Denk aan prijzen, ‘initiatief van het jaar’ o.i.d en andere formele en informele uitingen.</i>

	CLUSTER 4: ERVARINGEN
	<i>Nu volgen vragen over uw ervaringen met dit burgerinitiatief</i>
19	Als u uw initiatief beziet kunt u dan aangeven in hoeverre bij deze initiatieven de door de initiatiefnemers beoogde resultaten zijn gerealiseerd?
20	Wat zou u de volgende keer zelf anders doen bij het nemen van een initiatief?
21	Is er een specifiek onderdeel in de ondersteuning van de kant van gemeente waar u bijzonder tevreden over bent?
22	Wat zou u willen dat de gemeente anders had gedaan bij het begeleiden van uw initiatief?
23	Wat zou u de gemeente als tip willen meegeven om initiatieven (nog) beter te begeleiden?
24	Heeft u verder nog vragen of toevoegingen?

BIJLAGE B: VRAGENLIJST GEMEENTE

Vragenlijst ‘In Actie met Burgers’ t.b.v. mondelinge interviews medewerkers gemeenten

Opmerkingen voor interviewers:

- Onderstaande vragenlijst is bedoeld als structuur voor een vraaggesprek met gemeenteambtenaren. (er moet nog bepaald worden uit welke geledingen er hoeveel ambtenaren per gemeente geselecteerd worden.)
- Doel van deze vragenlijsten is om een beeld te krijgen van de stand van zaken in gemeenten t.a.v. burgerinitiatieven. Mede op basis van de eerste vraaggesprekken a.d.h.v. deze vragen wordt in een later stadium een gesloten vragenlijst uitgewerkt die aan een groot aantal gemeenten zal worden voorgelegd.
- Van elk gesprek wordt een schriftelijk verslag gemaakt. Ook informatie die verder gaat dan een antwoord op de vragen kan relevant zijn.

De vragen bestaan uit vier clusters:

1) Beleid:

Waarom faciliteren gemeenten burgerinitiatieven en welke (vormen van) burgerinitiatieven worden ondersteund?

2) Ondersteuning:

Door wie, hoe en met welke middelen wordt inhoud gegeven aan de faciliterende rol van de gemeente?

3) Betrokkenheid B&W en gemeenteraad

Op welke wijze zijn B&W en gemeenteraad betrokken

4) Praktijk:

Wat zijn de ervaringen met Burgerinitiatieven binnen de gemeente?

Wat zijn burgerinitiatieven?

Het onderzoek richt zich op Burgerinitiatieven volgens de definitie:

Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft.

Formele burgerinitiatieven (agendering van onderwerpen in de gemeenteraad), protestacties en initiatieven die geheel buiten gemeentelijke instanties omgaan vallen dus buiten het kader.

Hanteren van de vragenlijst

NB1: Bereid je voor. Hoe groot is de gemeente, doen ze mee met de Proeftuinen (IPP) of andere projecten voor burgerinitiatieven. Is er participatiebeleid in deze gemeente, wat weet je daar al van (google!), wat is de precieze functie van je gesprekspartner.

NB2: De vragen dienen als handleiding voor het gesprek. Cursief staan antwoordsuggesties die kunnen worden gebruikt als de vraag niet duidelijk is, of bij het doorvragen. Probeer eerst de ondervraagde zelf een antwoord te laten formuleren.

NB 3: Voor ondervraagde ambtenaren die ervaring hebben met verschillende regelingen en/of initiatieven is het de bedoeling om alle bekende regelingen en initiatieven op een rij te krijgen. We vragen de geïnterviewde om het gesprek verder te voeren over het project / de regeling waar hij of zij het meest van weet.

	Cluster 1: Beleid
	WAAROM BURGERINITIATIEVEN ONDERSTEUNEN?
1	Wij willen om te beginnen graag weten of uw gemeente beleid heeft rond burgerinitiatieven, d.w.z. ‘Activiteiten van burgers om vorm te geven aan hun straat, buurt of stad, waarbij de burgers zelf bepalen wat er gebeurt en waarbij de gemeente een ondersteunende c.q. faciliterende rol heeft. <i>Vraag evt. door naar algemeen participatiebeleid in de gemeente en beleid per sector: bijvoorbeeld WMO</i> <i>(zo ja: na afloop van gesprek kopie tekst(en) opvragen)</i>
2	Zijn er voor de facilitering van burgerinitiatieven formele kaders / regelingen o.i.d.? (ook als deze niet als zodanig benoemd worden?) <i>Denk aan:</i> - <i>Bewonersbudget of wijkbudget</i> - <i>Ideeënbus</i> - <i>Loket waar burger met ideeën en voorstellen terecht kunnen</i> - <i>Prijsvragen</i> - <i>Gemeentelijke actie en initiatieven in het kader van de Wmo</i> - <i>Vouchersystemen</i> - <i>Anders, nl:</i>
3	Om welke reden of redenen ondersteunt uw gemeente burgerinitiatieven? Wat zijn de verwachte resultaten? <i>Denk bijvoorbeeld aan:</i> - <i>concrete resultaten: er komt iets nieuws tot stand</i> - <i>democratisch proces (bijvoorbeeld: beleid dat beter aansluit bij wensen burgers)</i> - <i>effectieve uitvoering bestaand beleid</i> - <i>versterken sociale samenhang</i> - <i>burgers nemen eigen verantwoordelijkheid</i> - <i>overig, nl</i>

4	Indien er meerdere regelingen/methodieken/aanpakken bestaan is het de bedoeling om nu één regeling te kiezen. bij voorkeur die regeling waar de geïnterviewde het meeste zicht op heeft. Op welke regeling/ methodiek/aanpak gaan we in het gesprek nader in?
	VORM EN INHOUDVAN BURGERINITIATIEVEN IN HET BELEID
5	Wie kan initiatieven in het kader van de betreffende regeling/methodiek/aanpak indienen? <i>Meerdere antwoorden mogelijk zoals:</i> - Een individuele burger - Groepen burgers - Bestaande organisaties (bijv. wijkverenigingen) -
6	Is de regeling/methodiek/aanpak bedoeld voor de hele gemeente of voor een bepaald gebied? <i>Denk aan: straat/buurniveau, wijkniveau</i>
7	Is de regelingen/methodiek/aanpak bedoeld voor initiatieven die zich richten op Plannen/beleidsontwikkeling, (<i>meebeslissen</i>), organiseren /uitvoeren (<i>meedoen</i>)?
8	Is de regeling/methodiek/aanpak bedoeld voor initiatieven die zich richten op bepaalde thema's? Welke thema's zijn genoemd in de regeling? - Voorbeelden van thema's: - Milieu - Groenvoorzieningen/natuur - Sociale ontmoeting - Integratie - Veiligheid - Fysieke voorzieningen - Mantelzorg - Burenhulp - Kunst en Cultuur - Sport - Anders, nl:

9	Bij burgerinitiatieven zijn regelmatig bepaalde groepen (bijvoorbeeld vrouwen, jongeren, allochtonen) oververtegenwoordigd of ondervertegenwoordigd. Is er in de regeling/methodiek/aanpak aandacht voor bevordering evenredige participatie door alle groepen burgers? <i>Denk aan: extra aandacht voor vaak ondervertegenwoordigde groepen zoals jongeren, allochtonen, vrouwen</i>
---	---

	Cluster 2: Ondersteuning
	WIE GEEFT ONDERSTEUNING AAN BURGERINITIATIEVEN ?
10	Welke partijen houden zich met de ondersteuning van burgerinitiatieven bezig ? - Gemeentelijke onderdelen/afdelingen? Welke? - Structurele samenwerkingspartners? (denk aan woningcorporaties/welzijnswerk, opbouwwerk, etc.) - Incidentele samenwerkingspartners - Organisaties die onafhankelijk van de gemeente actief zijn bij de ondersteuning van burgerinitiatieven? (denk bij onafhankelijk van de gemeente opererende organisaties bijvoorbeeld aan landelijke en lokale initiatievenmakelaars zoals Kan Wel, Oranjefonds, Greenwish)
	<i>De interviewer maakt een overzicht van alle betrokken organisaties en afdelingen op papier.</i> <i>Per organisatie/afdeling wordt nu aangegeven welke taken er zijn in de ondersteuning van burgerinitiatieven. De taken A t/m J laten zien op toonkaart, eventueel ook taken die niet in lijst voorkomen inventariseren.</i>
11	Op welke van de op de antwoordkaart genoemde manieren is deze organisatie betrokken bij het initiatief? Taken van organisaties/afdelingen: J. Aanspreekpunt zijn voor burgers die met een nieuw initiatief komen K. Inhoudelijke ondersteuning en advies bij uitwerking van plan L. Doorverwijzing naar/inschakelen van andere organisaties/afdelingen M. Goedkeuring verlenen N. Het vinden van (financiële) middelen O. Beslissen over toekenning (financiële) middelen P. Interne coördinatie van ondersteuning binnen gemeente Q. Externe coördinatie (met betrokkenen buiten de gemeentelijke organisatie) R. (Helpen) uitvoeren van de plannen S. Bewaken van kaders voor burgerinitiatieven (indien geformuleerd)
	FACILITEITEN EN WAARDERING
12	Hoe groot is het jaarbudget voor deze regeling? Zijn er standaard- of maximumbedragen per initiatief? -

13	Zijn er concrete middelen beschikbaar voor de ondersteuning van een burgerinitiatief? <i>Denk aan</i> - <i>faciliteiten zoals vergader- of activiteitenruimte?</i> - <i>Advertentiemogelijkheden</i> - <i>Anders, nl.</i>
14	Volgens onderzoek van de Amsterdamse sociologe Evelien Tonkens is het krijgen van waardering belangrijk voor het welslagen van burgerinitiatieven en voor de relatie tussen gemeente en burgers. Krijgen bewoners in de gemeente waardering voor burgerinitiatieven? Indien ja, van wie? <i>Denk aan:</i> - <i>Buurtbewoners</i> - <i>De pers</i> - <i>Ambtenaren van de gemeente</i> - <i>Wethouders</i> - <i>Raadsleden</i> - <i>Andere betrokkenen?</i>
15	Hoe komt die waardering tot uiting, en is daarvoor iets geregeld? <i>Denk aan prijzen, 'Initiatief van het jaar' o.i.d en andere formele en informele uitingen.</i>

	CLUSTER 3: BETROKKENHEID B&W EN GEMEENTERAAD
16	Is er in B&W gesproken over de regeling/aanpak/methodiek van burgerinitiatieven? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? Is er in B&W gesproken over concrete initiatieven? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? <i>Bijv. de selectie van initiatiefvoorstellen of de voortgang daarvan</i>
17	Is er in de gemeenteraad of in een raadscommissie gesproken over de regeling/aanpak/methodiek van burgerinitiatieven? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? Is er in de gemeenteraad of in een raadscommissie gesproken concrete initiatieven ? Zo ja, kunt u daar meer over vertellen? <i>Bijv. de selectie van initiatiefvoorstellen of de voortgang daarvan</i>
18	Zijn er in het kader van de regeling weleens spanningen geweest tussen wat de gemeentebestuurders willen en wat de burgers met hun initiatief willen? <i>Bijvoorbeeld: de gemeenteaad heeft net besloten geen maaltijdvoorziening voor ouderen meer te subsidiëren, komt er een nieuw initiatief voor maaltijdvoorziening....</i>

	CLUSTER 4: ERVARINGEN
	<i>Nu volgen vragen over ervaringen die zijn opgedaan met burgerinitiatieven in uw gemeente, en hoe deze praktijk aansluit op het beleid</i>
19	Hoeveel voorstellen van concrete burgerinitiatieven zijn in uw gemeente ingediend en hoeveel ervan zijn ook daadwerkelijk gehonoreerd?
20	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: wie waren dan in de regel de initiatiefnemers? <i>Denk aan:</i> - <i>Individuele burgers</i> - <i>Groepen burgers</i> - <i>Bestaande organisaties</i> -
21	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: betroffen deze dan vooral de hele gemeente of een bepaald gebied? <i>Denk aan:</i> <i>straat/buurniveau, wijkniveau</i>
22	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: richtten deze zich dan vooral op plannen/beleidsontwikkeling, (meebeslissen), of op organiseren /uitvoeren (meedoen)?
23	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: richtten deze zich dan op een of meer van de onderstaande thema's? - <i>Voorbeelden van thema's:</i> - <i>Milieu</i> - <i>Groenvoorzieningen/natuur</i> - <i>Sociale ontmoeting</i> - <i>Integratie</i> - <i>Veiligheid</i> - <i>Fysieke voorzieningen</i> - <i>Mantelzorg</i> - <i>Burenhulp</i> - <i>Kunst en Cultuur</i> - <i>Sport</i> - <i>Anders, nl:</i> -
24	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: kunt u dan aangeven in hoeverre bij deze initiatieven bepaalde groepen burgers (bijvoorbeeld vrouwen, jongeren, allochtonen) zijn oververtegenwoordigd of ondervertegenwoordigd? Zo nee, welke groepen blijven achter en waarom? Is er in dat opzicht verschil tussen de initiatiefnemers en de participanten?

25	Kunt u één of twee voorbeelden van concrete initiatieven noemen waarbij sprake was van brede participatie (weinig over- en ondervertegenwoordiging)? Kunt u één of twee voorbeelden van concrete initiatieven noemen waarbij sprake was van selectieve participatie (sterke over- en ondervertegenwoordiging)?
26	Als u de gehonoreerde initiatieven overziet: kunt u dan aangeven in hoeverre bij deze initiatieven de beoogde resultaten zijn gerealiseerd - Vanuit het perspectief van de burgers? - Vanuit het perspectief van gemeentelijk beleid?
27	Kunt u een of twee concrete voorbeelden van geslaagde initiatieven? Kunt u een of twee concrete voorbeelden van minder geslaagde initiatieven?

Tot slot:

- **Zou u de beleidsplannen (en andere relevante stukken) aan ons toe kunnen sturen?**

- **Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de situatie binnen uw gemeente zouden we graag met één of twee andere medewerkers spreken die betrokken zijn bij (de ondersteuning van) burgerinitiatieven. Kunt u ons helpen aan namen/gegevens?**

- **We zouden ook graag in contact komen met enkele burgers die betrokken zijn bij een burgerinitiatief. Kunt u ons helpen aan namen/gegevens van de mensen die waren betrokken bij de concrete initiatieven uit vraag 25?**